

РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

Роль територіальних громад у протидії торгівлі людьми: методичні рекомендації. Київ, 2021

У цьому виданні йдеться про роль кожного з представників територіальної громади у формуванні та реалізації місцевої політики з питань протидії торгівлі людьми. Інформаційні матеріали допоможуть краще зрозуміти механізм надання допомоги та поліпшити міжвідомчу співпрацю.

Загальне керівництво
проектом

Лілія Грудко керівник програми «Безпека людини»

Координатор проектів ОБСЄ в Україні

Надія Кондибіна менеджер програми «Безпека людини»

Координатор проектів ОБСЄ в Україні

Матеріали
упорядкували

Ірина Бабенко голова ГО «Жіночий інформаційно-консульта-
тивний центр» та соціального підприємства «Барвіста»,
магістр державного управління

Олена Рим доцент кафедри соціального права юридичного
факультету Львівського національного університету імені Івана
Франка, кандидат юридичних наук

Опубліковано за сприяння Координатора проектів ОБСЄ в Україні в рамках проекту «Поширення Національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи в сфері протидії торгівлі людьми, в Україні», що впроваджується за фінансової підтримки урядів Сполучених Штатів Америки та Канади.

Усі права захищені. Зміст цієї публікації може безкоштовно копіюватися та використовуватися для освітніх і інших некомерційних цілей за умови посилання на джерело інформації.

ОБСЄ, інститути ОБСЄ та Координатор проектів ОБСЄ в Україні не несуть відповідальності за зміст та погляди, висловлені експертами або організаціями в цьому матеріалі.

ЗМІСТ

8-11..... Вступ

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДМИ В УКРАЇНІ

13-15 Міжнародні нормативно-правові акти

15-20 Нормативно-правові акти України

ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

25-27 Нормативно-правові акти з питань формування безпечного середовища в територіальних громадах

27-35 Діагностика безпекової ситуації в громаді

36-37 Участь органів місцевого самоврядування в реалізації Національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми

37-44 Повноваження суб'єктів Національного механізму взаємодії, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми

44-45 Механізм перенаправлення виявлених осіб, постраждалих від торгівлі людьми, для отримання ними допомоги

45-47 Взаємодія суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми

ВИЯВЛЕННЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З НИМИ

51-64 Поняття торгівлі людьми, її масштаби та види

- 64-65 **Гендерні та вікові особливості** торгівлі людьм
- 65-68 **Індикатори** для виявлення осіб, постраждалих від торгівлі людьми
- 69-71 **Потреби осіб**, постраждалих від торгівлі людьми, які необхідно враховувати під час соціальної роботи з ними
- 72-73 **Морально-етичні принципи роботи** з постраждалими особами
- 73-80 **Правила проведення інтерв'ю** уповноваженими посадовими особами
- 82-83 **Перелік рекомендованих заходів** з протидії торгівлі людьми для територіальних громад

4 ДОДАТКИ

- 87-91 **Додаток 1.** Схеми «Взаємодія суб'єктів, які надають допомогу особам, постраждалим від торгівлі людьми»
- 92-93 **Додаток 2.** Організації України, що надають допомогу особам, постраждалим від торгівлі людьми
- 94-96 **Додаток 3.** Рекомендації щодо проведення інформаційних кампаній з протидії торгівлі людьми
- 97-102 **Додаток 4.** «Подорожуй відповідально: працевлаштування в ЄС»
- 103-123 **Додаток 5.** Закон України «Про протидію торгівлі людьми»
- 124-125 **Список використаних джерел**

ВСТУП

Коли цей посібник потрапить до ваших рук, ви можете подумати: «Що це і для чого він мені? Торгівля людьми – це те, що відбувається десь далеко і жодним чином мене не обходить. Чи варто мені на це витратити час?». Ми спробуємо переконати вас у цінності й актуальності матеріалів цього видання. Адже через упровадження реформ, пов'язаних із децентралізацією влади, так само як і внаслідок розробки загальнодержавних та регіональних програм з надання соціальних послуг та протидії торгівлі людьми кожна окрема територіальна громада наділяється новими можливостями, зокрема у сфері, що є предметом розгляду цього видання.

Мета посібника – ознайомити вас із кращими практиками та рекомендаціями, щоб ви як представник територіальної громади змогли допомогти людині, яка може потрапити в ситуацію торгівлі людьми або вже її пережила. Ви також дізнаєтесь, які кроки зробити разом всією громадою у напрямі формування місцевої політики з протидії торгівлі людьми.

ОТЖЕ, ЩО ТАКЕ ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ?

Торгівля людьми – це особливо небезпечний злочин, учиненням якого не лише порушуються права людини та руйнується особистісна цілісність постраждалої особи, а й відбувається посягання на основи правової держави та верховенство права.

В сучасних умовах завдяки неабияким зусиллям злочинців це явище перетворилось на добре організовану надприбут-

Частина перша

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

13-15..... Міжнародні нормативно-правові акти

15-20..... Нормативно-правові акти України

МІЖНАРОДНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

Міжнародні правові документи у сфері боротьби з торгівлею людьми охоплюють різні аспекти та виокремлюють кілька рівнів впливу. На їх основі сформована ефективна система боротьби з цим явищем. Україна долучилася до пулу країн, що впроваджують політику боротьби з торгівлею людьми, та ратифікувала низку міжнародних документів відповідного спрямування.

Міжнародний нормативно-правовий акт	Рік ратифікації Україною
Конвенція ООН про права дитини ¹	1991
Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності ²	2004
Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми ³	2010
Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська Конвенція) ⁴	2012

Ці документи визначають правові засади попередження торгівлі людьми і боротьби з нею, захисту та допомоги особам, постраждалим від торгівлі людьми (ОПТЛ), за повної поваги до прав людини, а також заохочують співробітництво між державами-учасницями. У них також розкривається поняття «торгівля людьми», наводяться її ознаки та види для однакового розуміння всіма країнами, які ратифікували ці міжнародні документи та у контексті яких зобов'язалися формувати своє національне законодавство для боротьби з торгівлею людьми.

Міжнародна система боротьби з торгівлею людьми є добре розробленою та пропонує чотири ключові принципи – стандарти, яких мають дотримуватися місцеві органи влади у боротьбі з торгівлею людьми. [2]

01

Принцип

ПІДХІД НА ОСНОВІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Він має інтегруватися в усі аспекти боротьби з торгівлею людьми. Застосування цього підходу передбачає, що права ОПТЛ повинні перебувати в центрі всіх зусиль з попередження та протидії торгівлі людьми, а також із надання їм захисту, допомоги та відшкодування. Такий підхід має бути гендерно орієнтованим і враховувати потреби дітей, оскільки торгівля людьми рівною мірою зачіпає жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, які можуть зазнавати експлуатації у різних формах. З огляду на це відповідні заходи (стратегії, програми, послуги) повинні враховувати різні потреби усіх постраждалих для уникнення ненавмисного негативного впливу на права людини (наприклад, стигматизації). [3]

02

Принцип

БЕЗЗАСТЕРЕЖНА ДОПОМОГА ОПТЛ НА ОСНОВІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ.

Це означає, що надання підтримки, захисту та допомоги не має залежати від готовності або здатності ОПТЛ співпрацювати з правоохоронними органами у рамках розслідування або кримінального судочинства. [4]

03

Принцип

ПОПЕРЕДЖЕННЯ НА ДОКАЗОВІЙ ОСНОВІ.

Так, політика, програми та інші заходи, спрямовані на попередження торгівлі людьми, повинні спиратися на знання про явище торгівлі людьми та особливості його виявлення в зоні впливу відповідних територіальних громад. Проведення якісного територіального аналізу, що дозволить виявляти групи ризику, місця, де виникають ризиковані ситуації, причини цього явища, потреби постраждалого населення, наявність ресурсів і професійних навичок, повинно бути основою заходів, що вживаються. Політика попередження на місцевому рівні має розв'язувати питання, що формують попит, задоволення якого має наслід-

ком виникнення експлуатації та торгівлі людьми, зважати на чинники, що підвищують уразливість населення (наприклад, заходи, пов'язані з дискримінацією та нерівністю).

МІЖДИСЦИПЛІНАРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

В таких сферах, як права людини, міграція, гендер, рівність, недопущення дискримінації, трудові відносини, охорона здоров'я, освіта, соціальна інтеграція та безпека, має вирішальне значення для ефективного попередження торгівлі людьми, захисту ОПТЛ та покарання злочинців. Цей процес вимагає, щоб різні сектори державного управління – на місцевому, регіональному та національному рівнях – систематично працювали разом з організаціями громадянського суспільства, профспілками та підприємствами, впроваджуючи ефективні способи взаємодії й координації своїх дій щодо попередження торгівлі людьми. [5]

04

Принцип

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ УКРАЇНИ

В Україні вперше серед пострадянських країн у національному Кримінальному кодексі (КК) було закріплено статтю «Торгівля людьми». З 2001 року торгівля людьми (ст. 149 чинного КК України⁵) належить до категорії тяжких злочинів проти особи та передбачає жорстке покарання за її учинення.

Закон України від 20 вересня 2011 року № 3739-VI «Про протидію торгівлі людьми»⁶, гарантуючи ґендерну рівність, визначає організаційно-правові засади протидії торгівлі людьми, основні напрями державної політики та засади міжнародного співробітництва у цій сфері, повноваження органів виконавчої влади, порядок встановлення статусу осіб, які постраждали від торгівлі людьми, та порядок надання їм допомоги. Законом також закріплюється перелік суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми.

01

Суб'єкти виконання:

Мінсоцполітики – національний координатор, органи виконавчої влади всіх рівнів, органи місцевого самоврядування, міжнародні та громадські організації

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Ефективність політики протидії торгівлі людьми зумовлюється застосуванням різних превентивних засобів: дослідження, інформування, кампанії з підвищення обізнаності й освітні кампанії, соціальні й економічні ініціативи, навчальні програми для осіб, уразливих до торгівлі людьми, а також для професіоналів, діяльність яких пов'язана із проблемами торгівлі людьми; вжиттям заходів для забезпечення легальної міграції, зокрема шляхом поширення відповідними службами достовірної інформації стосовно умов законного в'їзду та перебування на території різних країн; проведенням заходів задля зниження вразливості дітей до торгівлі людьми шляхом створення захисного середовища для них.

02

Суб'єкти виконання:

Мінсоцполітики – національний координатор, органи виконавчої влади всіх рівнів, органи місцевого самоврядування, міжнародні та громадські організації

БОРТЬБА ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ, ПОВ'ЯЗАНОЮ З ТОРГІВЛЕЮ

Означені суб'єкти у межах своєї компетенції займаються виявленням злочинів торгівлі людьми, осіб, які постраждали від торгівлі людьми, встановленням осіб, причетних до злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, та притягненням їх до кримінальної відповідальності шляхом реалізації організаційних, процесуальних, аналітично-дослідницьких, оперативно-розшукових, адміністративно-правових та інших заходів.

03

Суб'єкти виконання:

Мінсоцполітики, Міністерство охорони здоров'я, Державна служба зайнятості, Державна міграційна служба, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, міжнародні та громадські організації

НАДАННЯ ДОПОМОГИ ТА ЗАХИСТУ ОСОБАМ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Згідно з ч. 1 ст. 16 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» особа, якій встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, має право на забезпечення особистої безпеки, поваги, а також **на безоплатне одержання:**

- Інформації щодо своїх прав та можливостей, викладеної мовою, якою володіє така особа;
- Медичної, психологічної, соціальної, правової та іншої необхідної допомоги;
- Тимчасового розміщення, за бажанням постраждалої особи та у разі відсутності житла, в закладах допомоги для осіб, які постраждали від торгівлі людьми, на строк до трьох місяців, який у разі необхідності може бути продовжено за рішенням місцевої державної адміністрації,

зокрема у зв'язку з участю особи в якості потерпілого або свідка у кримінальному процесі;

- Відшкодування моральної та матеріальної шкоди за рахунок осіб, які її заподіяли, у порядку, встановленому Цивільним кодексом України;
- Одноразової матеріальної допомоги у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
- Допомоги у працевлаштуванні, реалізації права на освіту та професійну підготовку.
- Закон України «**Про протидію торгівлі людьми**» встановлює основні принципи роботи з дітьми, які постраждали від торгівлі людьми, заходи профілактичної роботи з дітьми та їх батьками стосовно попередження торгівлі людьми, заходи з надання допомоги виявленим дітям, які пережили ситуації, пов'язані з торгівлею людьми, та щодо підвищення рівня обізнаності фахівців, які контактують з дітьми.

Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2012 року № 29 «**Про національного координатора у сфері протидії торгівлі людьми**»⁷ визначає Міністерство соціальної політики України національним координатором у сфері протидії ТЛ.

Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 року № 417 «**Про затвердження Порядку встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми**»⁸ визначає процедуру встановлення статусу ОПТЛ на підставі відповідної інформації. Додається форма Опитувального листа та Довідки про встановлення статусу ОПТЛ.

Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2012 року № 660 «**Про затвердження Порядку виплати одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми**»⁹ закріплює механізм виплати одноразової матеріальної допомоги ОПТЛ в розмірі трьох мінімальних прожиткових мінімумів, установлених на момент звернення ОПТЛ.

Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 року № 783 **«Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми»**¹⁰, визначає процедуру здійснення ними заходів щодо надання допомоги та захисту ОПТЛ, склад суб'єктів Національного механізму взаємодії та їх повноваження, механізм перенаправлення ОПТЛ до установ, які надають допомогу, порядок здійснення контролю за виконанням суб'єктами своїх повноважень.

Наказ Міністерства соціальної політики України від 18 червня 2012 року № 366 **«Про затвердження форм заяв про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, журналу реєстрації заяв осіб, які мають намір отримати статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, розписки про нерозголошення відомостей, облікової картки особи, яка вважає себе постраждалою від торгівлі людьми, журналу реєстрації видачі довідок про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми»**¹¹.

Наказ Міністерства соціальної політики України від 14 вересня 2012 року № 578 **«Про затвердження форм оцінки потреб особи, яка постраждала від торгівлі людьми; плану реабілітації особи, яка постраждала від торгівлі людьми; обліку осіб, які постраждали від торгівлі людьми; звіту щодо осіб, які постраждали від торгівлі людьми»**¹².

Наказ Міністерства соціальної політики України від 5 березня 2013 року № 99 **«Про затвердження форми заявки про виділення бюджетних коштів для здійснення виплати одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми»**¹³.

Наказ Міністерства соціальної політики України від 19 липня 2013 року № 432 **«Про затвердження Методичних рекомендацій щодо надання соціальних послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми»**¹⁴, визначає перелік основних потреб ОПТЛ, особливі потреби дітей, постраждалих від торгівлі людьми; механізм виявлення ОПТЛ, здійснення соціального інспектування та оцінки потреб ОПТЛ; перелік та порядок надання соціальних послуг ОПТЛ; порядок надання допомоги дітям.

Наказ Міністерства соціальної політики України від 30 липня 2013 року № 458 **«Про затвердження стандартів надання соціальних послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми»**¹⁵, затверджує три відповідні стандарти. Так, Стандарт надання послуг із соціальної профілактики торгівлі людьми упроваджується з метою забезпечення всебічної, своєчасної, доступної та достовірної інформації стосовно існування і розповсюдження проблеми торгівлі людьми в Україні та за кордоном, основних причин потрапляння особи до ситуації торгівлі людьми, ознак небезпеки, ризикової поведінки та способів уникнення таких ситуацій. Стандарт надання послуг із соціальної інтеграції та реінтеграції ОПТЛ передбачає комплекс соціальних норм і нормативів, на базі яких визначаються рівні основних соціальних гарантій з реабілітації осіб, які постраждали від торгівлі людьми. Стандарт надання соціальних послуг із соціальної інтеграції та реінтеграції дітей, які постраждали від торгівлі людьми, є комплексом соціальних норм і нормативів, на базі яких визначаються рівні основних гарантій соціального захисту дітей, які постраждали від торгівлі людьми, з метою забезпечення їх інтересів.

Наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 11 січня 2016 року № 4/5 **«Про затвердження Інструкції зі збору та моніторингу статистичної інформації щодо осіб, які постраждали від торгівлі людьми»**¹⁶.

Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII «Про соціальні послуги»¹⁷ визначає основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків, особам / сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах. Закон закріплює чинники, що можуть зумовити складні життєві обставини, одним з яких визнається потрапляння в ситуацію торгівлі людьми. Так само він уповноважує надавачів соціальних послуг державного та комунального секторів надавати соціальні послуги.

Державна цільова **соціальна програма** протидії торгівлі людьми **ухвалюється Урядом на кожні 5 років** та визначає заходи з протидії торгівлі людьми, виконання яких покладено на суб'єкти Національного механізму взаємодії. Наразі Уряд України працює над створенням Державної цільової програми на 2021 – 2025 роки.

МЕХАНІЗМИ МОНІТОРИНГУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ З ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Доповідь Державного департаменту США

- щорічне звітування Мінсоцполітики.
- невиконання рекомендацій тягне накладення санкцій та припинення донорської допомоги з боку Уряду США

Звіт Групи експертів Ради Європи з протидії торгівлі людьми (GRETA)

- звітування Мінсоцполітики кожні 4 роки.
- невиконання рекомендацій має наслідком погіршення іміджу та рейтингу України серед країн – членів Ради Європ

Звіт Моніторингової місії ЄС

- щомісячне звітування Мінсоцполітики.
- невиконання рекомендацій є скасуванням ЄС безвізового режиму для України

Для записів

Для записів

Для записів

Частина друга

ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ АДМІНІСТРА- ТИВНО-ТЕРИ- ТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНИ

- 25-27 Нормативно-правові акти з питань формування безпечного середовища в територіальних громадах
- 27-35 Діагностика безпекової ситуації в громаді
- 36-37 Участь органів місцевого самоврядування в реалізації Національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми
- 37-44 Повноваження суб'єктів Національного механізму взаємодії, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми
- 44-45 Механізм перенаправлення виявлених осіб, постраждалих від торгівлі людьми, для отримання ними допомоги
- 45-47 Взаємодія суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ З ПИТАНЬ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Витоки явища «торгівля людьми» знаходяться у причинах, що спонукають людей погоджуватись на неперевірені сумнівні пропозиції вербувальників, які обіцяють швидко розв'язати їх життєві складнощі: тривале безробіття, фінансова скрута, борги, відсутність власного житла, коштів на лікування рідних, перспектив розвитку для молодих людей, домашнє насильство, безвідповідальне батьківство, відсутність альтернативних шляхів вирішення проблем у місцевих громадах.

Наслідки торгівлі людьми для громад насамперед полягають у погіршенні морально-психологічного стану та здоров'я їх жителів, які пережили ситуації торгівлі людьми. Це негативно впливає на їх поведінку в сім'ї та соціумі, що найчастіше стає асоціальною (схильність до вжиття алкоголю, прояви агресії або схильність до суїциду внаслідок глибокої депресії, жорстоке поводження з дітьми та рідними).

Досягти безпечного середовища в громаді можна завдяки, зокрема, виваженому управлінню з боку місцевої ради та здійсненню системної роботи активом громади: вжиття профілактичних заходів серед населення та проведення соціальних активностей з особами, які формують соціальні групи ризику. Для досягнення цієї мети необхідно ухвалити нормативно-правові акти, що забезпечуватимуть розвиток та зміцнення співробітництва між усіма місцевими структурами управління, організаціями та населенням у сфері протидії торгівлі людьми.

НЕОБХІДНО ЗАТВЕРДИТИ ЦІЛЬОВУ СОЦІАЛЬНУ ПРОГРАМУ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ (НА ВИЗНАЧЕНИЙ ПЕРІОД)

01

Цільова соціальна програма

Програма може бути:

- окремою програмою громади;
- у складі іншої соціальної програми громади, наприклад, програми попередження домашнього насильства;
- програмою для кількох сусідніх об'єднаних територіальних громад на основі п.п. 2, 3 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про співробітництво територіальних громад», що дає можливість об'єднувати ресурси та забезпечувати проведення заходів кваліфікованими фахівцями вузької спеціалізації (психологами та іншими).

Програма повинна охоплювати:

- проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності населення з питань самозахисту від експлуатації при працевлаштуванні за кордоном та в Україні;
- проведення навчання співробітників з питань попередження торгівлі людьми та здійснення кваліфікованого перенаправлення до установ та організацій, що надають допомогу особам, які постраждали від торгівлі людьми;
- розроблення та реалізацію планів втручання з метою зменшення уразливого стану представників груп ризику

див. Додаток 3¹⁸
«Рекомендації щодо
проведення інформацій-
них кампаній з протидії
торгівлі людьми»

02

Програма
профілактики
злочинності

ПОТРІБНО УХВАЛИТИ ПРОГРАМУ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ПРАВОПОРУШЕНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ (НА ВИЗНАЧЕНИЙ ПЕРІОД).

Протидія торгівлі людьми має стати складовою загальної стратегії попередження злочинів на теренах відповідної територіальної громади. До Програми рекомендується включити розділ з протидії торгівлі людьми за такими напрямками співпраці з представниками місцевої поліції:

- систематичне вжиття усіх можливих та необхідних заходів щодо виявлення, перевірки та моніторингу суб'єктів господарювання, що надають послуги зі сприяння працевлаштуванню як в Україні, так і за кордоном, а також шлюбних агенцій з метою попередження торгівлі людьми;

- співпраця із компетентними органами державної влади, у тому числі шляхом участі у спільних робочих групах, які перевіряють діяльність суб'єктів господарювання, що надають послуги з посередництва у працевлаштуванні, з метою попередження фактів торгівлі людьми, недопущення випадків вивезення громадян України за кордон, насамперед молодих жінок під виглядом їх працевлаштування, для сексуальної або трудової експлуатації, торгівлі органами людини;
- виявлення, з урахуванням доступних ресурсів та в межах повноважень, осіб, причетних до торгівлі людьми, з метою притягнення їх до кримінальної відповідальності у встановленому законом порядку, впровадження заходів з організації та проведення цільових оперативно-профілактичних та інформаційно-просвітницьких кампаній для попередження торгівлі людьми, виявлення та припинення відповідної протиправної злочинної діяльності;
- запобігання дитячому пияцтву, наркоманії, безпритульності та бездоглядності, виявлення дітей, які жебракують, діють протиправно або втягнуті в злочинну діяльність дорослими особами.

СЛІД УХВАЛИТИ РІШЕННЯ ПРО ВИПЛАТУ ДОПОМОГИ ОПТЛ З МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ В РАМКАХ МІСЦЕВОЇ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ.

03

Виплата допомоги

ДІАГНОСТИКА БЕЗПЕКОВОЇ СИТУАЦІЇ В ГРОМАДІ

Ухвалення цільових соціальних програм територіальної громади з питань протидії ТЛ або включення відповідних питань до інших програмних документів ТГ потребує проведення ґрунтовного аналізу безпекової ситуації у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Доступні статистичні дані та актуальні відомості про групи ризику серед жителів громади, які потенційно можуть постраждати від торгівлі людьми, є тим підґрунтям у взаємодії представників органів місцевого самоврядування (ОМС), уповноважених органів державної влади та місцевих гро-

мадських організацій, що забезпечуватиме якісне попередження ТЛ, надання своєчасної та повної допомоги постраждалим, так само як і всеохопне інформування жителів громади про особливості цього злочину.

01

Етапи аналізу

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ АНАЛІЗУ БЕЗПЕКОВОЇ СИТУАЦІЇ У ГРОМАДІ

1. Якою є загальна кількість жителів?

.....

.....

2. У який спосіб відбувається обмін інформацією між заінтересованими суб'єктами у територіальній громаді? Яка роль у цьому процесі відводиться ОМС?

.....

.....

.....

3. Якою є кількість публікацій з питань протидії торгівлі людьми та допомоги постраждалим, що були розміщені у ЗМІ та є доступними для жителів територіальної громади?

.....

.....

.....

4. Чи створені та функціонують у територіальній громаді «телефони довіри»?

.....

.....

5. Чи є достатніми ресурси територіальної громади для забезпечення оперативного, якісного та повного надання допомоги ОПТЛ?

.....

.....

.....

6. Чи розміщено інформаційно-просвітницькі матеріали (стенди, плакати, білборди тощо) у місцях підвищеного ризику?
Чи визначено такі місця?

.....

.....

.....

7. Які заходи з протидії торгівлі людьми протягом поточного року проводились у громаді? Хто ініціював їхнє проведення та залучався до участі в них?

.....

.....

.....

8. Чи визначено групи ризику серед населення територіальної громади за суб'єктивним критерієм з огляду на демографічну ситуацію? Чи ведеться облік осіб з груп ризику? Чи проводились з ними заходи з метою попередження потрапляння в ситуації торгівлі людьми?

.....

.....

.....

9. Які заходи з протидії торгівлі людьми заплановані на наступний рік?

.....

.....

.....

10. Яка кількість суб'єктів підприємництва, що функціонують у територіальній громаді?

.....

.....

.....

11. Як багато трудових мігрантів без документів проживають у територіальній громаді?

.....

.....

.....

- на яких підприємствах вони працюють?

.....

.....

.....

- де вони живуть та як дістаються роботи?

.....

.....

- з якої країни вони походять; їхній демографічний портрет?

.....

.....

.....

- якими є умови їхньої праці та рівень винагороди?

.....

.....

.....

.....

- чи знають вони про свої права, чи отримують підтримку та послуги?

.....

.....

.....

- якою має бути політика та які послуги необхідно здійснити, щоб забезпечити для них кращий захист від експлуатації?

.....

.....

.....

12. Чи є на вашій території люди, які займаються жебрацтвом?

.....

.....

- чи є організованим процес жебрацтва? Чи є особа, яка приводить та забирає жебрака? Як багато часу вони проводять, жебракуючи?

.....

.....

.....

.....

- чи контролюють їхню діяльність?

.....

.....

- чи займаються вони іншою діяльністю, крім жебрацтва?

.....

.....

.....

- де проживають особи-жебраки та якими є умови їхнього проживання?

.....

.....

.....

- чи є у них доступ до служб підтримки?

.....

.....

13. Чи вчинялися злочини у вашій місцевості? Які саме?

.....

.....

.....

14. Чи мігрують особи у межах більшого регіону?

.....

15. Чи є звіти з інших адміністративних одиниць області про торгівлю людьми?

.....

.....

ГРУПИ РИЗИКУ

Група ризику щодо торгівлі людьми – це група осіб, що об'єднує особливо вразливих людей, стосовно яких існує висока ймовірність стати жертвами торгівлі людьми.

- Безробітні особи, які знаходяться на обліку в центрі зайнятості.
- Сім'ї, що опинилися в скрутних життєвих обставинах та перебувають на обліку центрів соціальних служб.
- Сім'ї / особи із числа внутрішньо переміщених, які перебувають на обліку.
- Особи працездатного віку з числа внутрішньо переміщених, які потребують працевлаштування.
- Особи, які постраждали від насильства та перебувають на обліку.
- Особи, які проживають в інтернатних закладах на території громади (закладах освіти, соціального захисту тощо).

02

Етап аналізу

Відмітьте групи, які є присутні у вашій громаді

- Мігранти, зокрема мігранти без документів, які проживають на території громади.
- Жителі територіальної громади, які виїхали за кордон з метою пошуку роботи.
- Особи, які займаються жебракуванням у громаді.
- Безпритульні особи.

03

Етапи аналізу

ОЗНАКИ, ЩО ВКАЗУЮТЬ НА МІСЦЯ ПІДВИЩЕНОГО РИЗИКУ ЩОДО ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

- Кількість посередників, у тому числі рекрутингових служб та агенцій з питань сприяння працевлаштуванню за кордоном.

- Кількість звернень, що надходили до органів реєстрації актів цивільного стану від жінок віком від 18 до 45 років з метою зміни прізвища та ім'я (протягом року).

- Наявність на території громади осіб, які надають платні сексуальні послуги.

Групи ризику	Суб'єкти, що можуть ідентифікувати осіб з групи ризику	Ознаки дітей з групи ризику
<ul style="list-style-type: none"> • Молоді люди, які проживають в інтернатних закладах • Безробітні люди, які мають заборгованість за кредитом та проблемами з боргами • Жінки та чоловіки, які займаються проституцією 	<ul style="list-style-type: none"> • Громадські та обслуговуючі організації • Соціальні та медичні служби • Державні установи • Вчителі • Медичний персонал 	<ul style="list-style-type: none"> • Діти, які живуть у сім'ях, що перебувають у складних життєвих обставинах; • Діти, які не відвідують, пропускають або кидають школу; • Діти, які вживають алкоголь або токсичні речовини;

Групи ризику	Суб'єкти, що можуть ідентифікувати осіб з групи ризику	Ознаки дітей з групи ризику
<ul style="list-style-type: none"> • Особи з алко- та наркозалежністю • Одинокі матері, які знаходяться в важкому економічному стані • Особи з інвалідністю • Представники національних меншин з низьким рівнем володіння державною мовою • Жертви насильства • Безхатченки, маргінальні групи та особи, які зазнають дискримінації • Трудові мігранти, біженці та особи, що шукають притулку, іноземні студенти • Люди похилого віку • Особи з обмеженими можливостями 	<ul style="list-style-type: none"> • Місцева поліція • Бібліотеки • Притулки • Центр зайнятості • Компанії, що надають послуги з оренди майна • Приватні особи • Інспектори праці • Санітарні, податкові, протипожежні інспектори • Профспілки • Посадові особи, які відповідають за державні закупівлі • Служби, що надають допомогу жертвам • Групи підтримки мігрантів, біженців • Організації мігрантів • Кадрові агенції • Релігійні організації 	<ul style="list-style-type: none"> • Діти-втікачі, діти, відправлені батьками / опікунами працювати на вулиці; • Діти, які працюють на вулицях: продають товари: цигарки, газети, жувальну гумку, напої, іграшки, квіти, миють скло машин на світлофорах, нерідко вони супроводжуються дорослими/ батьками, які за ними спостерігають, забезпечують їх товаром для продажу і забирають у них гроші; • Діти, які втягнені у нелегальну діяльність (жебрацтво, крадіжки, розповсюдження наркотиків, проституцію) або мають контакт з відомими злочинцями; • Діти, які піддавалися жорсткому поводженню; • Діти, близькі родичі яких працюють за кордоном або в інших регіонах країни; • Діти з асоціальною конфліктною поведінкою стосовно вчителів та учнів.

УЧАСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

У контексті реформи, пов'язаної з децентралізацією влади, органам місцевого самоврядування відповідно до наданих їм повноважень доцільно реорганізувати власні виконавчі органи та утворити спеціальні структурні одиниці з тим, щоб підвищити ефективність вирішення питань соціальної політики, забезпечення гендерної рівності, попередження домашнього насильства та протидії торгівлі людьми. Модель організаційної структури сільської, селищної, міської територіальної громади з питань соціального захисту населення та захисту прав дітей передбачена наказом Мінсоцполітики від 30 грудня 2020 року № 868 «**Деякі питання адміністрування надання місцевими державними адміністраціями і територіальними громадами соціальної підтримки у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей**»¹⁹:

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ

З метою надання ефективної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, та їх захисту створено Національний механізм взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми (ст. 13 Закону України «Про протидію торгівлі людьми»).

- взаємне інформування з дотриманням принципу конфіденційності про злочини торгівлі людьми, передумови та причини торгівлі людьми, методи, що їх використовують торговці людьми, необхідну допомогу ОПТЛ;
- спільна розробка програм та планів протидії торгівлі людьми;
- спільна організація заходів з протидії торгівлі людьми;
- обмін кращим досвідом діяльності у сфері протидії торгівлі людьми.

ПОВНОВАЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Повноваження відповідних посадових осіб	Суб'єкти
<ul style="list-style-type: none">• Здійснюють процедуру встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, і координацію діяльності інших суб'єктів взаємодії (у разі визначення відповідальним підрозділом).• Якщо постраждалою є дитина, встановлюють її особу, здійснюють оцінку обставин та затверджують план першочергових заходів допомоги на період до отримання статусу (у разі визначення відповідальним підрозділом).	Департамент (управління, відділ) соціального захисту населення

- Організують підготовку та проведення засідань дорадчих органів обласної та місцевих рад з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми.
- Організують оздоровлення та відпочинок дітей, які постраждали від торгівлі людьми.
- Залучають до здійснення соціальної реабілітації постраждалих громадські організації.
- Надають інформаційно-адміністративні послуги.
- Забезпечують проведення інформаційно-просвітницьких заходів.
- Здійснюють виплату одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми.
- Розглядають питання про призначення державної допомоги та надання соціальних послуг відповідно до законодавства.

**Центри
соціальних
послуг для сім'ї,
дітей та молоді**

- Проводять оцінку потреб осіб, постраждалих від торгівлі людьми, соціальне інспектування та складають план реабілітації.
- Надають постраждалим психологічні, соціально-педагогічні, соціально-медичні, соціально-економічні, соціально-побутові та правові послуги.
- Здійснюють соціальний супровід постраждалої особи.
- Сприяють у забезпеченні тимчасового притулку.
- Здійснюють соціальну роботу з постраждалими та їхніми сім'ями шляхом проведення бесід, консультувань.
- Ініціюють проведення спільного засідання суб'єктів взаємодії (дорадчого органу).

- Щокварталу надають до відповідального підрозділу інформацію про стан виконання плану реабілітації постраждалої особи.
- Вживають заходів щодо профілактики торгівлі людьми під час роботи з тими особами, які опинилися в складних життєвих обставинах.
- Здійснюють інформаційно-просвітницькі, навчальні та реабілітаційні заходи.
- Проводять соціально-профілактичну роботу, спрямовану на попередження потрапляння в складні життєві обставини осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення.
- Надають особам / сім'ям комплекс соціальних послуг, яких вони потребують, відповідно до переліку послуг, затвердженого Мінсоцполітики, з метою мінімізації або подолання таких обставин, а саме:
 - Виявляють осіб / сім'ї і ведуть їх облік;
 - Проводять оцінювання потреб осіб / сімей у соціальних послугах;
 - Надають соціальні послуги відповідно до державних стандартів соціальних послуг;
 - Надають допомогу особам / сім'ям у розв'язанні їх соціально-побутових проблем;
 - Забезпечують соціальне супроводження прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу;
 - Забезпечують соціальний патронаж осіб, які відбули покарання у виді обмеження або позбавлення волі на певний строк, а також звільнених від подальшого відбування таких покарань;
 - Складають план реабілітації особи, яка постраждала від торгівлі людьми;

**Центри
соціальних
послуг у
територіальних
громадах**

- Вносять відомості до реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг;
- Проводять моніторинг та оцінювання якості наданих соціальних послуг;
- Створюють умови для навчання та підвищення кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги;
- Взаємодіють з іншими суб'єктами системи надання соціальних послуг, а також з органами, установами, закладами, фізичними особами – підприємцями, які в межах компетенції у відповідній адміністративно-територіальній одиниці або територіальній громаді надають допомогу особам / сім'ям та/або здійснюють їх захист;
- Інформують населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади та осіб / сім'ї індивідуально про перелік, обсяг і зміст соціальних послуг, що їх вони надають, умови та порядок їх отримання;
- Інформують населення про сімейні форми виховання дітей та проводять первинний відбір кандидатів у прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі;
- Беруть участь у визначенні потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах, а також у підготовці та виконанні програм надання соціальних послуг, розроблених за результатами визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах;
- Готують статистичні та інформаційно-аналітичні матеріали стосовно наданих соціальних послуг і проведеної соціальної роботи, які подають відповідному структурному підрозділу з питань соціального захисту населення місцевого органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування;
- Забезпечують захист персональних даних отримувачів соціальних послуг.

- Забезпечують роботу психологічної служби у системі освіти з дітьми дошкільного та шкільного віку та їх батьками, а також студентами з числа осіб, які постраждали від торгівлі людьми, контролюють відвідування такими особами навчальних закладів.
 - Ставлять на чергу у дитячі садки дітей постраждалих.
 - Беруть участь у підготовці програм соціальної та психологічної реабілітації учнів та студентів, які постраждали від торгівлі людьми.
 - Сприяють залученню учнів та студентів, які постраждали від торгівлі людьми, до громадської та гурткової роботи в навчальних закладах.
 - Надають консультації повнолітнім особам, які постраждали від торгівлі людьми, з питань реалізації ними права на освіту.
-
- Здійснюють інформаційно-просвітницькі та навчальні заходи.
 - Забезпечують постраждалим медичне консультування, обстеження та лікування в закладах охорони здоров'я.
 - Забезпечують вирішення питань щодо надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства (в т.ч. із залученням громадських організацій).
-
- Рекомендують санаторне лікування постраждалих у закладах системи охорони здоров'я (за наявності медичних показань).
 - Складають індивідуальний план соціального захисту дитини і забезпечують його виконання, в т.ч. із залученням усіх суб'єктів, послуги яких ним передбачені.
 - Повідомляють відповідальний підрозділ про хід виконання індивідуального плану.
 - Направляють дітей до притулку або центру соціально-психологічної реабілітації дітей (у разі потреби).

**Департамент
(управління,
відділ)
освіти та науки**

**Департамент
(управління,
відділ)
охорони
здоров'я**

**Служба у
справах дітей**

- Представляють інтереси дітей у судах, установах, організаціях, на підприємствах (у разі необхідності).
- Звертаються до органів державної влади і місцевого самоврядування, установ та організацій щодо надання допомоги дитині (у разі порушення її житлових, майнових чи інших прав).
- Вживають заходів до вилучення дитини із сім'ї та її влаштування у заклади соціального захисту (у разі загрози її життю і здоров'ю).
- Вживають заходів щодо влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян або відповідних спеціалізованих закладів.
- Ведуть облік дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, щодо яких вчинено будь-яке насильство, у т.ч. постраждалих від торгівлі людьми.
- Здійснюють інші заходи щодо захисту прав дітей.
- Здійснюють інформаційно-просвітницькі, навчальні та реабілітаційні заходи.

Центри соціально-психологічної реабілітації дітей, притулки для дітей

- Здійснюють розробку та впровадження індивідуальної програми допомоги дитині, яка постраждала від торгівлі дітьми (із залученням закладів освіти, охорони здоров'я).

Управління, спеціалізовані підрозділи боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, Національної поліції України

- Здійснюють виявлення, розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми.
- Здійснюють переадресацію до закладів, які надають допомогу постраждалим (у разі згоди особи).

• Надають інформаційно-консультаційні послуги, допомогу в перекваліфікації та здобутті нової спеціальності, сприяють у працевлаштуванні та створенні власного бізнесу, залучають до оплачуваних громадських робіт (за згодою особи).	Центри зайнятості
• Надають соціальні послуги, правову та психологічну допомогу, забезпечують тимчасовий притулок в умовах цілодобового стаціонару і харчування та іншу допомогу відповідно до своїх статутів.	Центри соціально-психологічної допомоги
• Проводять інформаційно-просвітницьку роботу серед представників потенційних груп ризику.• Здійснюють роботу серед депортованих в Україну осіб щодо ідентифікації серед них постраждалих від торгівлі людьми.• Передають інформацію про постраждалу особу до недержавних організацій чи державних закладів для вирішення її соціальних та інших проблем (у разі згоди особи).	Територіальні підрозділи Державної прикордонної служби України
• Надають допомогу у відновленні та видачі документів, що посвічують особу.• Здійснюють реєстрацію за місцем проживання (перебування).• Сприяють іноземцям, які постраждали від торгівлі людьми, у поверненні до країни походження (в межах своєї компетенції).• Здійснюють інші передбачені законодавством повноваження щодо захисту прав та законних інтересів осіб, які постраждали від торгівлі людьми (в межах своєї компетенції).	Територіальні підрозділи Державної міграційної служби – ДМС України

Громадські організації, що надають допомогу постраждалим від торгівлі людьми

- Сприяють місцевим органам виконавчої влади і місцевого самоврядування, установам, організаціям у наданні допомоги постраждалим від торгівлі людьми.
- Надають психологічну, матеріальну, медичну, правову допомогу, сприяють у забезпеченні тимчасового безпечного притулку тощо.

Старости об'єднаних територіальних громад

- Проводять консультативну та інформаційну діяльність з населенням щодо безпечної поведінки при працевлаштуванні та подорожі за кордоном.
- Сприяють виявленню осіб з числа трудових мігрантів, які ймовірно постраждали від торгівлі людьми, та перенаправляють до компетентних органів з метою надання допомоги таким особам.
- Співпрацюють з представниками місцевої поліції з питань виявлення ознак злочину торгівлі людьми на території громади.

МЕХАНІЗМ ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ ВІЯВЛЕНИХ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, ДЛЯ ОТРИМАННЯ НИМИ ДОПОМОГИ

Фахівці різних секторів міських рад, райдержадміністрацій, які виявили особу, яка ймовірно постраждала від торгівлі людьми, повинні діяти згідно з Порядком взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 року № 783:

- **п. 4.** Суб'єкт, якому в результаті його діяльності стало відомо про постраждалу особу, за згодою такої особи або її законного представника направляє постраждалу особу до відповідного структурного підрозділу місцевої держадміністрації за місцем перебування особи.

- **п. 5.** У разі коли постраждалою особою є дитина, суб'єкт невідкладно повідомляє про неї відповідну службу у справах дітей та орган Національної поліції.
- **п. 7.** У разі коли постраждала особа не в змозі самотійно пересуватися з будь-якої причини (особа з інвалідністю, хвора, поранена) або стан особи загрожує її життю чи безпеці оточуючих, суб'єкт, який виявив таку особу, зобов'язаний невідкладно забезпечити надання їй першочергової медичної допомоги та у разі потреби розміщення у відповідному закладі охорони здоров'я. Після надання необхідної медичної допомоги (лікування) заклад охорони здоров'я за згодою постраждалої особи або її законного представника направляє особу до відповідального підрозділу та подає йому медичні висновки щодо обстеження та лікування особи.
- **п. 8.** За зверненням постраждалої особи або її законного представника посадова особа інформує особу про можливість отримання допомоги, види такої допомоги, умови та порядок їх надання.
- **п. 12.** Після отримання заяви про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, посадова особа направляє постраждалу особу до центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за місцем перебування для проведення оцінки її потреб та отримання юридичних, психологічних, медичних, медико-консультативних та інших послуг.

ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Важливою умовою гарантування високого рівня безпеки в громаді є зміцнення співробітництва і партнерства між усіма суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, з метою виявлення постраждалих осіб та перенаправлення їх до організацій, що надають необхідну допомогу.

Виявляти осіб, які ймовірно постраждали від торгівлі людьми, може будь-яка обізнана людина чи фахівець структурного підрозділу ОМС, установ чи організацій на території громади. Зокрема, це:

- **посадові особи центрів зайнятості**, куди звертаються безробітні громадяни за допомогою у працевлаштуванні, серед яких можуть бути і постраждалі від торгівлі людьми. Під час прийому громадян можна (за певними індикаторами) визначити потенційну жертву торгівлі людьми;
- **посадові особи сільських та селищних центрів соціальних служб**, які надають соціальні послуги. Зокрема, під час проведення бесід, консультацій, надання психологічних, педагогічних, соціально-побутових та юридичних послуг особам, які перебувають у кризових життєвих ситуаціях, відповідні спеціалісти можуть виявити осіб, які ймовірно постраждали від торгівлі людьми. Зрештою, вони також уповноважені допомагати в оформленні документів для встановлення статусу постраждалих від торгівлі людьми;
- **посадові особи служб у справах дітей** через виявлення фактів порушення прав дітей (житлових, майнових та ін.), а також спілкуючись із дітьми, які належать до групи ризику;
- **учителі**, які безпосередньо обізнані зі станом справ у сім'ях їхніх учнів, знають, у кого батьки перебувають за кордоном, і про те, хто з них повернувся додому. Стан постраждалого від торгівлі людьми після повернення додому може відбиватися і на дитині. Учителі – досвідчені та авторитетні – можуть оперативного виявити загрози та доступно роз'яснити права особі, яка належить до групи ризику. Органи освіти повинні також сприяти цьому та поширювати інформаційні матеріали, організовувати інформаційно-просвітницькі заходи серед школярів та їхніх батьків, у тому числі проводити уроки-тренінги з попередження торгівлі людьми, інформувати батьків про проблему торгівлі людьми, проводити первинне консультування та перенаправлення;

- **лікарі**, які, як правило, знають людей у своїй місцевості й володіють інформацією щодо стану здоров'я пацієнтів – потенційних жертв торгівлі людьми. Заклади охорони здоров'я консультують та переадресовують пацієнтів з первинними ознаками наслідків торгівлі людьми. Вони сприяють поширенню інформаційних матеріалів, а також самостійно їх поширюють, проводять просвітницькі заходи серед пацієнтів;
- **дільничні офіцери поліції**, які забезпечують дотримання громадського порядку та спокою у територіальній громаді та повинні реагувати на випадки вербування чи незаконного утримання постраждалих від торгівлі людьми, у тому числі повідомляти регіональні відділи по боротьбі з відповідними злочинами. Дільничні офіцери поліції, як правило, володіють інформацією про ситуацію на дільниці, що допомагає їм проводити ефективну інформаційно-просвітницьку діяльність з метою попередження випадків торгівлі людьми.

Для записів

Для записів

Для записів

Частина третя

ВИЯВЛЕННЯ ПОСТРАЖДА- ЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА ОСОБЛИВОС- ТІ РОБОТИ З НИМИ

- 51-64 Поняття торгівлі людьми, її масштаби та види
- 64-65 Гендерні та вікові особливості торгівлі людьми
- 65-68 Індикатори для виявлення осіб, постраждалих від торгівлі людьми
- 69-71 Потреби осіб, постраждалих від торгівлі людьми, які необхідно враховувати під час соціальної роботи з ними
- 72-73 Морально-етичні принципи роботи з постраждалими особами
- 73-80 Правила проведення інтерв'ю уповноваженими посадовими особами
- 82-83 Перелік рекомендованих заходів з протидії торгівлі людьми для територіальних громад

ПОНЯТТЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, ЇЇ МАСШТАБИ ТА ВИДИ

Своєчасне виявлення осіб, які ймовірно постраждали від торгівлі людьми, надання їм інформаційних, консультаційних, правових, соціально-психологічних послуг, перенаправлення їх до відповідних служб є запорукою громадської безпеки належного рівня та може ефективно запобігти випадкам торгівлі цими людьми.

Суб'єкти Національного механізму взаємодії мають бути обізнані з індикаторами (ознаками), за якими виявляються ОПТЛ, основними характеристиками злочину торгівлі людьми та його видами, володіти морально-етичними принципами консультування ОПТЛ, знати контакти організацій, що можуть професійно провести опитування та надати допомогу ОПТЛ відповідно до законодавства.

На сьогодні поняття «торгівля людьми» визначається у низці нормативно-правових актів. Базове міжнародно узгоджене визначення торгівлі людьми міститься в Протоколі про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (Палермський протокол), відповідно до п. «а» ст.3 якого **торгівля людьми** – це здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передача, приховування або одержання людей шляхом загрози силою або її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливістю положення, або шляхом підкупу, у вигляді платежів або вигод, для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу. Важливо, що згода жертви торгівлі людьми на заплановану експлуатацію не береться до уваги, якщо було використано будь-який із зазначених в п. «а» ст. 3 Протоколу засобів впливу.

Торгівля людьми як злочин становить собою комбінацію трьох елементів:

01. ДІЯ

- Вербування
- Перевезення
- Передача
- Переховування або одержання осіб

02. ЗАСОБИ

- Погроза або застосування сили
- Примус
- Викрадення
- Шахрайство
- Обман
- Зловживання владою або уразливим станом
- Підкуп у формі платежів або пільг

03. МЕТА

- Усі форми сексуальної експлуатації
- Використання в порнобізнесі
- Примусова праця або примусове надання послуг
- Рабство або звичаї, подібні до рабства
- Підневільний стан
- Залучення в боргову кабалу
- Вилучення органів
- Проведення дослідів над людиною без її згоди
- Усиновлення (удочеріння) з метою наживи
- Примусова вагітність або примусове переривання вагітності
- Примусове одруження
- Примусове втягнення у зайняття жебрацтвом
- Втягнення у злочинну діяльність

Дії, способи та мета є прямими ознаками злочину **«Торгівля людьми»**

КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

Стаття 149.

Торгівля людьми

1. Торгівля людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію, – **караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.**
2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, – **караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.**
3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього його батьками, усиновителями, опікунами чи піклувальниками, або вчинені щодо малолітнього, або організованою групою, або поєднані з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, – **караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої**

Під експлуатацією людини в цій статті слід розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність або примусове переривання вагітності, примусове одруження, примусове втягнення у зайняття жебрацтвом, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо.

Примітка

У статтях 149 та 303 цього Кодексу під уразливим станом особи слід розуміти зумовлений фізичними чи психічними властивостями або зовнішніми обставинами стан особи, який позбавляє або обмежує її здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, приймати за своєю волею самостійні рішення, чинити опір насильницьким чи іншим незаконним діям, збіг тяжких особистих, сімейних або інших обставин. Відповідальність за вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання малолітнього чи неповнолітнього за цією статтею настає незалежно від того, чи вчинені такі дії з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу чи уразливого стану зазначених осіб або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, використання службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання її згоди на експлуатацію людини.

ЛАНЦЮГ ЗЛОЧИННИХ ДІЙ

Вербування

Під вербуванням необхідно розуміти досягнення з людиною добровільної домовленості (шляхом запрошування або умовляння особи) або домовленості вимушеної (шляхом шантажу, погрози застосування насильства) на вчинення певних дій щодо неї, таких як переміщення, переховування, передача іншій особі з метою експлуатації.

Вербування є закінченим злочином з моменту вчинення конкретних дій, спрямованих на досягнення домовленості із особою, яку вербують для експлуатації.

Способи вербування:

- поширення оголошень про привабливі робочі пропозиції за кордоном у ЗМІ чи мережі Інтернет;
- туристичні, шлюбні, модельні агенції, посередники з працевлаштування за кордоном;
- запрошення за програмою AU PAIR;
- листування («наречена по пошті»);

- спеціалізовані сайти;
- фізичні особи – вербувальники (свахи, колишні постраждали від торгівлі людьми, «випадкові» знайомі);
- близьке оточення (друзі, родичі, знайомі, сусіди).

Шляхи вербування:

- 1. Вербування шляхом повного обману.** В процесі вербування особі надають інформацію (обіцяють) щодо працевлаштування (навчання або іншу) у певній сфері на певних умовах оплати, перебування, а потім примушують займатися зовсім іншою діяльністю, без дотримання домовленостей щодо умов перебування та оплати праці (надання послуг);
- 2. Вербування шляхом часткового обману.** Вербування включає випадки, коли домовленість із особою містить задалегідь відому вербувальнику частково неправдиву інформацію щодо умов оплати праці, проживання тощо.

Під час вербування пропонується займатись певним видом діяльності (надавати послуги) на умовах певної оплати праці з відповідними умовами перебування, а після переміщення та передачі/одержання відбувається примушування займатися обіцяним видом діяльності (наданням послуг) без оплати праці та без дотримання обіцяних умов перебування;

Приклад

- 3. Примусове вербування.** Ця форма вербування включає випадки, коли особа не має змоги проявити свою волю або чинити опір (насильство, викрадення, загроза власному життю або безпеці близьких, шантаж тощо).

Під переміщенням людини треба розуміти дії, спрямовані на зміну місця її перебування (з перетином або без перетину кордону). Переміщення може відбуватися відкрито чи таємно, примусово чи добровільно.

Переміщення

Аби унеможливити ситуацію, коли особа може з якихось причин не прибути до місця призначення, та зменшити коло її контактів, переміщення зазвичай відбувається з явним або прихованим супроводом. Переміщення є закінченим злочином з моменту зміни місця перебування людини.

1. **Переміщення всередині країни** (внутрішня торгівля людьми) – переміщення з будь-якого місця постійного перебування в інше в межах країни, де особа була завербована;
2. **Переміщення, пов'язане з перетином кордону** (транснаціональна торгівля людьми) – може здійснюватися як у легальний, так і у незаконний спосіб (за підробленими чи вкраденими документами, незаконний перетин кордону, контрабандний ввіз до іншої країни тощо).

Переховування

Передбачає усілякі дії, що ускладнюють або унеможливають виявлення людини: обмеження фізичних контактів людини з іншими особами (в тому числі представниками правоохоронних органів, силових структур). Переховування є закінченим злочином з моменту заволодіння особою і фактичного початку обмеження її волі.

1. **Фізичне переховування** – розміщення особи у закритому приміщенні чи місцевості, повна заборона або обмеження зовнішніх контактів, обмеження пересування, перевезення з місця на місце тощо;
2. **Інші дії, що ускладнюють або унеможливають виявлення людини**, – зміна зовнішності, медикаментозний вплив (в тому числі психотропний: алкоголь, наркотики) тощо.

Передача – одержання людини

Вчинення дій, пов'язаних із переходом контролю над людиною від однієї особи до іншої. Наприклад, вербувальник або перевізник передає людину особі, яка її експлуатуватиме. Передача людини може здійснюватися за гроші, в рахунок погашення боргу, в обмін на інші, крім грошей, цінності або послуги матеріального характеру, дарування, міну, надання у безоплатне користування, оренду тощо. Така передача може бути як безповоротною, так і на певний строк. Ця форма торгівлі людьми вважається закінченою з моменту передачі (отримання) людини.

Примусова праця (експлуатація)

Будь-яка робота або служба, що вимагається від будь-якої особи під загрозою якогось покарання, для котрої ця особа не запропонувала добровільно своїх послуг (ч. 1 ст. 2 Конвенції МОП від 28 червня 1930 року № 29 про примусову чи обов'язкову працю).

Ознаки

- 1. Відсутність згоди на роботу** (її недобровільний характер) – примушування виконувати роботу та/або надавати послуги, погрожуючи покаранням та/або здійснюючи його, погрози видати органам влади (нелегальне перебування / робота в країні, надання послуг в країнах, де за це передбачено покарання);
- 2. Фізичне утримання на місці виробничої діяльності**, обмеження свободи пересування – відсутність можливості вільно розпоряджатися своєю зарплатою («господар» видає гроші тільки на кишенькові витрати), вільно пересуватися, спілкуватися, відібрання в особи паспорта, інших документів, що посвідчують особу, тощо;
- 3. Робота без оплати або за дуже низьку плату** – матеріальні результати та дохід або повністю привласнюються «господарем», або плата зовсім не відповідає характеру та інтенсивності праці, надмірні вирахування та штрафи тощо;
- 4. Робота в умовах, несумісних з поняттям гідної праці**, – небезпечні, екстремальні умови праці, шкідливе виробництво, грубі порушення техніки безпеки праці, занадто тривалий робочий день, робота без вихідних та відпочинку тощо;
- 5. Погані умови проживання** – проживання у непридатних для цього приміщеннях, бараках, сараях, занедбаних/аварійних будинках, відсутність можливості задовольняти базові життєві потреби.

Під нею треба розуміти використання особою іншої людини з метою отримання прибутку для задоволення сексуальних потреб третіх осіб (експлуатація у будинках розпусти, вуличній проституції, саунах та масажних салонах, приватних будинках і квартирах або в агентствах дівчат за викликом), а також для примусового задоволення власних сексуальних потреб.

Сексуальна експлуатація

Ознаки

- 1. Недобровільний характер** – примушування до надання сексуальних послуг шляхом здійснення та/або погроз здійснення жорстокого фізичного та психічного насильства, залякування та/або моріння голодом, погрози видати органам влади (нелегальне перебування / нелегальна робота в країні, надання сексуальних послуг у країнах, де за це передбачено покарання) тощо;
- 2. Неоплачувана робота** – робота тільки за дах над головою та їжу або непропорційно низька оплата послуг, надмірні вираховування, неправомірні штрафи тощо;
- 3. Небезпечні умови праці** – примушування до надання сексуальних послуг, що може призвести до завдання шкоди життю та здоров'ю постраждалої особи (без презервативів, обслуговування збоченців, надмірна кількість «клієнтів» у день, робота без вихідних і відпочинку тощо).

Сексуальна експлуатація

Під порнобізнесом необхідно розуміти діяльність юридичних чи фізичних осіб, пов'язану із залученням особи як актора, статиста, робітника тощо, для виготовлення, збуту і розповсюдження предметів порнографічного характеру.

Примусова вагітність

Означає посягання на волю, життя та здоров'я жінки, пов'язане зі здатністю народжувати, проведення протиправних дій щодо запліднення у примусовому порядку, в тому числі штучного, шляхом зґвалтування чи інших форм насильства.

Це, зокрема, використання репродуктивної функції організму жінки шляхом природнього або штучного запліднення без її згоди та подальше примушування жінки до виношування дитини.

Вилучення органів людини

Передбачає видалення з організму людини її складової частини, що має певну будову і спеціальне призначення, без згоди постраждалої особи або за її згодою, досягнутою шляхом використання злочинних засобів впливу на неї. Зазвичай донори отримують лише мінімальний післяопераційний догляд

або не отримують його взагалі. Їх можуть швидко виписати з клініки після операції, інколи в той самий день (у деяких випадках це може призвести до тяжких середньої тривалості або тривалих наслідків для їхнього здоров'я).

Організація та примушування осіб до заняття жебрацтвом та/або з використанням побиття, зґвалтування, умисного заповідання каліцтва, фізичних травм та інших видів насильства.

Незаконне проведення медико-біологічних, психологічних або інших дослідів над людиною, що створювало небезпеку для її життя чи здоров'я.

Передбачає дії, пов'язані з безпосереднім психічним або фізичним впливом на особу, вчинені з метою викликати в неї прагнення взяти участь в одному чи кількох злочинах

Примушування до крадіжок, виготовлення та/або перевезення та/або розповсюдження наркотиків, інших заборонених товарів (контрабанди), торгівлі зброєю, викрадення та/або збуту автотранспортних засобів або здійснення інших злочинів).

Одержання на виховання в сім'ю дитини на правах сина чи доньки, оформлене спеціальним юридичним актом, вчинене з метою отримання будь-якої матеріальної вигоди або уникнення певних витрат завдяки усиновленню (удочерінню).

Усиновлену дитину можуть використовувати з метою наживи у зайнятті жебрацтвом, азартними іграми, проституцією, догляді за іншими особами.

Форма трудової експлуатації, яка полягає в примушуванні постраждалих від торгівлі людьми працювати в барах, ресторанах, розважальних закладах, створюючи умови або ситуації, коли клієнти закладів замовляють найдорожчі напої/їжу чи іншим чином витрачають великі суми грошей (без надання клієнтам послуг сексуального характеру).

Використання у жебрацтві

Досліди над людиною без її згоди

Втягнення у злочинну діяльність

Приклад

Усиновлення (удочеріння) з метою наживи

Приклад

Консумація

Купівля-продаж людини

Полягає у безповоротній передачі (отриманні) людини за грошову винагороду. У зазначеній формі злочин є закінченим з моменту передачі (отримання) людини та отримання (передачі) хоча б частини грошової винагороди (або досягнення відповідної домовленості про це). У випадку купівлі-продажу експлуатація не є обов'язковою.

Приклад

На практиці акти купівлі-продажу здебільшого фіксуються стосовно дітей. Продавцями або посередниками зазвичай виступають батьки, близькі родичі, піклувальники, посадові особи (директори дитячих будинків, інтернатів, представники відділів освіти та медичних установ.

Рабство або звичаї, подібні до рабства

Становище чи стан людини, щодо якої здійснюються атрибути права власності або деякі з них. Це, наприклад: боргова кабала; кріпацький стан; будь-які інститути чи звичаї, через які: жінку обіцяють за винагороду видати або видають заміж (без права відмови з її боку) її батьки, опікун, родина або будь-яка інша особа або група осіб; чоловік жінки, його родина або його клан за винагороду чи без такої мають право передати жінку іншій особі; жінка після смерті чоловіка передається у спадщину іншій особі; будь-який інститут чи звичай, за якого дитина передається одним або обома своїми батьками чи своїм опікуном іншій особі за винагороду або без такої з метою експлуатації цієї дитини чи використання дитячої праці.

Термін «дитяча праця» застосовується до всіх осіб віком до 18 років

Термін «дитяча праця» означає:

- оплачувану або неоплачувану роботу чи діяльність дитини, що в психологічному, фізичному, соціальному або моральному аспектах пов'язана із небезпекою для неї чи заподіянням їй будь-якої шкоди;
- працю, що позбавляє дітей можливості навчання у школі або змушує їх, крім шкільних занять і домашніх

обов'язків, навантажувати себе додатковою роботою, що виконується в інших місцях;

- працю, що закріпачує дитину та відриває її від сім'ї;
- працю, виконання якої небезпечне та шкідливе для дитини і заборонене міжнародним і національним законодавством.

СПОСОБИ ВТЯГНЕННЯ ЛЮДИНИ В СИТУАЦІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Полягає в наданні особі неправдивої інформації (наприклад, про варіанти працевлаштування, умови праці, суму заробітку та можливості у будь-який час повернутися додому тощо) або замовчування різних фактів, речей, повідомлення яких мало б суттєве значення для її поведінки.

Обман

Полягає у використанні особистих (інших) стосунків, що існують між вербувальником та майбутньою жертвою.

Зловживання довірою

Під уразливим станом особи треба розуміти зумовлений фізичними чи психічними (психічне захворювання, тяжкий психологічний стан, фізичні вади тощо) властивостями або зовнішніми обставинами (відсутність житла, роботи, перебування на утриманні в інших осіб, попередній досвід насильства або торгівлі людьми тощо) стан особи, який позбавляє або обмежує її здатність усвідомлювати свої дії / бездіяльність, приймати за своєю волею самостійні рішення, чинити опір насильницьким чи іншим незаконним діям, а також збіг тяжких особистих, сімейних або інших *Наприклад, тяжка хвороба рідних чи близьких, наявність великого боргу, котрий терміново потрібно віддати, тощо*

Використання уразливого стану

Приклад

Полягає у погрозі розголосити відомості, які особа або її близькі прагнуть зберегти в таємниці (будь-які факти з минулого або нинішнього життя, оприлюднення яких може завдати шкоди їхній честі та гідності).

Шантаж

Викрадення Дістає вияв у таємному або відкритому заволодінні людиною з подальшим обмеженням її фізичної свободи на будь-який термін. Може бути здійснене шляхом застосування фізичного або психічного насильства (наприклад, під загрозою застосування зброї), а також шляхом обману (наприклад, заманювання у певне місце під якимось приводом).

СПОСОБИ КОНТРОЛЮ ТА ПРИМУСУ ДО ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Втягнення у боргову кабалу Як правило, розпочинається на етапі вербування, коли торгівці пропонують позичити гроші на транспортні та інші витрати, а вже в місці призначення жертві повідомляється про те, що вона насамперед має відпрацювати свій «борг». Потім починає застосовуватися система різних штрафів, унаслідок чого «борг» лише зростає.

Вилучення документів Зазвичай торговці людьми вилучають документи, що посвідчують особу, відразу після прибуття у місце призначення або під час переміщення.

Погрози видати правоохоронним органам Торговці людьми культивують у постраждалих страх перед представниками влади. Особу переконають, що той факт, що вона знаходиться на нелегальному становищі, тягне багато неприємних наслідків (ув'язнення, депортацію, штраф).

Насильство або погрози його застосування Може бути як фізичним (побиття, катування, зґвалтування, моріння голодом тощо), так і психологічним (приниження, залякування, образи тощо). Застосовуються і погрози розправи з близьким оточенням, адже у численних випадках торговці людьми спеціально добувають інформацію про близьких жертви, щоб потім залякувати її.

Використання службового становища Діяльність (або бездіяльність) службових осіб (в т.ч. представників органів влади), внаслідок якої, за змовою зі злочинцями, має місце відсутність реагування на наявність злочину торгівлі людьми; такі службові особи виступають як клієнти

постраждалих (наприклад, у сексуальних формах експлуатації), переховують їх документи; використовують їх у трудовому рабстві; залякують штрафами, позбавленням волі, депортацією; здійснюють «кришування» злочинців тощо.

Обмеження контактів, свободи пересування тощо.

Мовна і соціальна ізоляція

НЕПРЯМІ ОЗНАКИ ЗЛОЧИНУ «ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ» (ОЗНАКИ, ЗА ЯКИМИ МОЖНА ЗРОБИТИ ПРИПУЩЕННЯ, ЩО ЛЮДИНА ЙМОВІРНО ПОСТРАЖДАЛА ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ):

01. Психологічний стан

- заляканість, страх переслідувань
- злість, ворожість, гнів
- шок
- провали в пам'яті
- емоційна нестабільність
- притупленість емоцій
- психічна невірноваженість
- гіперболізоване відчуття провини
- низька самооцінка
- депресія
- схильність до суїциду
- закритість
- набута травма як постійна психологічна стигма
- небажання жити
- невпевненість у власних силах

02. Фізичний стан

- синдром хронічної втоми
- травми
- захворювання статевої системи
- порушення репродуктивної функції
- психосоматичні розлади
- (постійний головний біль, біль в спині, тремтіння кінцівок т
- алко-наркозалежність
- ВІЛ/СНІД
- туберкульоз

03. Особливості поведінки

- зухвалість, демонстративність
- «вибухова» реакція
- невмотивована пильність
- небажання відповідати на питання
- оборонна позиція
- надмірна підозрілість
- надання помилкової, суперечливої інформації
- систематична або періодична агресивна поведінка
- потреба в опіці, допомозі, передачі відповідальності іншій особі чи установі
- невміння конструктивно спілкуватись з оточуючими особами

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ:

Діти, які постраждали від торгівлі людьми, можуть проявляти себе по-різному в травматичних ситуаціях. Зокрема, може мати місце: ставлення ігнорування (намагання не помічати ситуацію), ставлення перебільшення (паніка), ставлення демонстративне (бажання постійної уваги).

- зміни в настрої, почуття нестабільності;
- тривога, страх рецидиву;
- роздратованість, ворожість;
- почуття вразливості;
- відсутність будь-яких почуттів, відсторонення;
- страх поділитися з іншими своїми почуттями;
- роздратованість та відсутність опору до фрустрації;
- нав'язливі спогади;
- повторна активація попередніх травматичних подій;
- опір до нових ідей;
- труднощі з прийняттям рішень.

ГЕНДЕРНІ ТА ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Об'єктами торгівлі людьми можуть бути будь-які особи, незалежно від статі, віку, рівня освіти, соціального становища, національності, стану здоров'я тощо. Однак залежно від гендерних особливостей ті чи інші види експлуатації все ж переважають. [10]

Зокрема, **чоловіків** частіше піддають трудовій експлуатації (залучають до важкої роботи з небезпечними умовами праці). При цьому вони також можуть страждати від сексуальної експлуатації, використання у злочинній діяльності, проведення дослідів та вилучення органів.

Основними формами експлуатації, з якими стикаються **жінки**, є експлуатація у проституції, використання у порнобізнесі, примусові або підневільні шлюби, примусова ва-

гітність, примусова праця в домашньому господарстві або сільськогосподарському секторі. Жінок можуть використовувати з метою вилучення органів та проведення дослідів, жебрацтва та злочинної діяльності.

Діти, особи похилого віку, люди з функціональними обмеженнями, особи, які мають залежність від психотропних речовин, часто стають жертвами торгівлі людьми з метою жебракування. Після трудової та сексуальної експлуатації це – третій з найпоширеніших різновидів внутрішньої торгівлі людьми. Загрозливими стають масштаби використання дітей з метою сексуальної експлуатації (дитяча порнографія; дитячий сексуальний туризм та ін.) та для вилучення органів.

ІНДИКАТОРИ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Ідентифікація – це розпізнання, співставлення фахівцем, який має певні знання та навички, суб'єктивних або об'єктивних ознак у особи, яка ймовірно постраждала від злочину торгівлі людьми. [12]

Для осіб, постраждалих від торгівлі людьми, притаманними є основні ознаки, наявність або відсутність однієї з яких не доводить, що мала місце ситуація торгівлі людьми. При цьому, однак, на наявність таких ознак слід звертати увагу при визначенні особи як такої, що опинилася у складних життєвих обставинах, та наданні їй допомоги. [10]

- людина вважає, що має працювати навіть без власної згоди та залишатися на робочому місці до окремого дозволу його залишити;
- виявляє ознаки того, що її місцезнаходження контролюється;

Загальні ознаки постраждалих від торгівлі людьми

- за відсутності безпосередньої загрози виявляє страх та занепокоєння, вважає, що стосовно неї чи її близьких мають місце погрози чи прояви насильства з боку сторонніх осіб;
- має травми, які за зовнішніми ознаками є проявами насильницьких дій;
- має травми та фізичні дефекти, типові для наслідків виконання певних видів робіт, або які є наслідками використуваних засобів контролю чи обмеження волі;
- виявляє недовіру до оточуючих та/або відчуває страх при спілкуванні;
- не має документів, що підтверджують особу, або має підроблені документи;
- знаходиться на місці, яке може використовуватись з метою експлуатації особи;
- не знає точної адреси місця роботи та місцезнаходження;
- дозволяє стороннім особам приймати рішення щодо своїх подальших дій;
- була вимушена працювати на будь-яких умовах;
- отримувала (отримує) мізерну заробітну плату або не отримує її зовсім (не має доступу до зароблених коштів);
- довгий час проживає у помешканні, не придатному для повноцінного існування;
- не має доступу до медичної допомоги, або така допомога надається неналежним чином;
- має обмежене коло спілкування (в тому числі з рідними та близьким соціальним оточенням);
- має впевненість у наявності грошових зобов'язань та знаходилась у залежному стані.

**Ознаки дітей,
постраждалих
від торгівлі
людьми [10]**

- не мають доступу до своїх батьків чи опікунів;
- виглядають заляканими, а їх поведінка не є типовою для поведінки дітей їх віку;

- не мають доступу до освіти та дозвілля;
- мають ознаки недостатнього харчування;
- здійснюють роботу, що не відповідає їх віку та стану здоров'я;
- здійснюють поїздки без супроводу дорослих або з дорослими, які не є їх родичами;
- мають одяг, що не відповідає потребам дитини відповідного віку (у тому числі одяг, передбачений для виконання фізичної праці або надання сексуальних послуг).

Діти, які постраждали від торгівлі людьми, по-різному ставляться до травматичних ситуацій: ігнорують їх (прагнуть не помічати), перебільшують значущість обставин (панікують) або демонстративно привертають увагу.

- харчується не відповідно до потреб і не має місця для відпочинку;
- оголошена роботодавцем як безвісті зникла, хоча проживає в його помешканні;
- не має можливості залишити територію помешкання або залишає її в присутності сторонніх осіб;
- обмежена або позбавлена спілкування;
- страждає від насильства або жорстокого поводження.

Особа, яка проживає в сім'ї і є постраждалою від торгівлі людьми з метою її експлуатації в домашньому господарстві: [10]

- передаватись із одного борделю до іншого або працювати у різних місцях у супроводі та під наглядом інших осіб;
- мати татуювання або іншу позначку, що вказує на їх «належність»;
- мати одяг, необхідний лише для надання сексуальних послуг;
- не мати документів та особистих коштів;
- надавати сексуальні послуги в жорстокій формі;
- страждати від приниження, погроз, насильства, знаходитись під постійним контролем.

Особа, які постраждали від торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації, могли/можуть [10]

Особи, які стали постраждалими від торгівлі людьми з метою трудової експлуатації [10]

- мешкають у тих самих приміщеннях, у яких і працюють, або у приміщеннях, розташованих неподалік від робочого місця та непридатних для проживання;
- мають одяг, що не відповідає їхній роботі та/або сезону;
- фінансово залежні від роботодавця;
- обмежені в пересуванні та спілкуванні;
- отримують дисциплінарні стягнення у вигляді штрафів;
- піддаються приниженням, погрозам, жорстокому поведінню та насильству;
- здійснюють роботу без відповідної підготовки та дозволу на здійснення певного виду діяльності;
- вимушені відшкодовувати витрати на харчування, проживання та інше зі своєї заробітної плати.

ФАХІВЦІ, ЯКІ ПРАЦЮВАТИМУТЬ З ОСОБАМИ, ПОСТРАЖДАЛИМИ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, ЗОБОВ'ЯЗАНІ:

Див. «Схема «Взаємодія суб'єктів, які надають допомогу особам, постраждалим від торгівлі людьми»)

- кваліфіковано визначити перелік послуг, яких потребує ОПТЛ, і те, яким чином найбільш безпечно для людини та фахівця такі послуги надати;
- не мати упередженого ставлення та стереотипів щодо постраждалої особи;
- вміти правильно спілкуватися з постраждалою особою для уникнення додаткового травмування її психіки;
- надавати постраждалій особі інформацію про всі гарантовані державою види допомоги, що їх вона може отримати від місцевої ради, адреси та телефони служб та організацій, які надають такі види допомоги;
- у випадку необхідності та з урахуванням фізичного та психічного стану постраждалої особи організувати соціальний супровід для отримання всіх необхідних видів допомоги із забезпеченням збереження конфіденційної інформації про особу.

ПОТРЕБИ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, ЯКІ НЕОБХІДНО ВРАХОВУВАТИ ПІД ЧАС СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З НИМИ

Основними послугами, якими має бути забезпечена кожна особа, постраждала від торгівлі людьми, є:

- безоплатна медична допомога, з урахуванням особливих потреб особи (соціально-медичні послуги);
- матеріальна допомога та забезпечення, у разі необхідності, притулку (соціально-економічні та соціально-побутові послуги);
- зняття стресу та допомога у відтворенні задовільного психологічного стану (психологічні та психотерапевтичні послуги);
- відновлення статусу особи у суспільстві (юридичні та соціально-педагогічні послуги).

При наданні соціальних послуг особам, постраждалим від торгівлі людьми, потрібно враховувати їх вік, стан і спеціальні потреби (абз. 2 ч. 2 ст. 13 Закону України «Про протидію торгівлі людьми»).

ОСОБЛИВІ ПОТРЕБИ ЖІНОК, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ [10]

Зважаючи на те, що найпоширенішими формами експлуатації жінок у ситуації торгівлі людьми є примусова праця та сексуальна експлуатація, при наданні соціальних послуг треба враховувати вплив пережитих подій на їх як фізичне, так і психологічне здоров'я.

Через пережиті події жінкам особливо притаманні почуття сорому, ганьби, провини та безнадії. Психологічна допомога у такому випадку необхідна не лише для попередження виникнення непорозумінь та конфліктів з оточенням, а й для надання порад з метою розв'язання соціальних і психологічних проблем при формуванні адекватної самооцінки, поверненні контролю над власним життям тощо.

Майже всі постраждалі жінки стикаються з погіршенням загального стану здоров'я, 98% з них страждають на різноманітні статеві хвороби, можуть дістати залежність від психотропних речовин. Українською важливо забезпечити таку особу фаховою медичною допомогою та послугами психотерапевта для відновлення репродуктивного здоров'я, запобігання найгірших наслідків посттравматичного стресу (агресії, депресивного стану та суїциду). [13]

Отже, вкрай важливо забезпечити таку особу не лише фаховою медичною допомогою, а й соціально-оздоровчими послугами. Толерантність та конфіденційність при наданні допомоги жінкам, зокрема постраждалим від сексуальної експлуатації, є ключовою вимогою для попередження повторної віктимізації постраждалих. Недотримання цієї вимоги з боку надавачів соціальних послуг може призвести до серйозних, інколи фатальних наслідків, таких як самогубство жінки через стигматизацію та суспільний осуд.

ОСОБЛИВІ ПОТРЕБИ ЧОЛОВІКІВ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ [10]

Оскільки чоловіки, постраждалі від торгівлі людьми, внаслідок гендерних особливостей не надто відкрито визнають себе постраждалими, при наданні допомоги вони потребують особливого підходу. Навіть визнавши себе постраждалим, чоловік соромиться звертатися за допомогою, вважаючи це ще більшим приниженням. Тому багато з них, свідомо чи несвідомо, применшують ступінь перенесених фізичних і психологічних страждань, вважають за необхідне забути про ситуацію приниження, експлуатації, знуцань.

Потреба в лікуванні для постраждалих чоловіків є базовою, тому що різке погіршення здоров'я не дозволяє їм улаштуватися на роботу, і це при тому, що ситуація торгівлі людьми для чоловіків і була зазвичай спричинена саме пошуком роботи. Психологічні проблеми постраждалих чоловіків, на відміну від жінок, залежать не тільки від перенесеного насильства, а й від того, що вони не виконали свою стереотипну гендерну роль «годувальника родини».

Повертаючись додому без грошей, маючи при цьому проблеми зі здоров'ям, вони розуміють, що поставили свою сім'ю в ще скрутніше становище, і через це втрачають віру в себе та свої можливості.

Заходи реабілітації чоловіків обов'язково повинні включати послуги з перекваліфікації та працевлаштування, тому що для більшості з них найголовнішою є потреба віддати борги та забезпечити свою родину. Стабільна робота або власна справа можуть допомогти чоловікам повернути собі почуття самоповаги, значимості, здатності керувати своїм життям. Відсутність розуміння та підтримки з боку їх рідних та близьких схиляють чоловіків до вживання алкоголю та агресивної поведінки. Тому соціальним працівникам та психологам потрібно проводити соціальну роботу з родиною постраждалого чоловіка.

ОСОБЛИВІ ПОТРЕБИ ДІТЕЙ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ [10]

Враховуючи особливі потреби дітей, незалежно від виду експлуатації, необхідно надавати їм медичну та психологічну (а, можливо, і психіатричну) допомогу відразу після отримання травми. Слід враховувати, що дитина, яка довгий час перебувала в ситуації торгівлі людьми (жила на вулиці чи в закритому приміщенні), має розлади активності, низький рівень запам'ятовування (внаслідок неповноцінного харчування, вживання алкоголю чи наркотиків), розлади когнітивної функції (проблеми з прийняттям рішень), дефіцит мовлення, її поведінка носить асоціальний характер тощо. [14]

Для ефективної реабілітації важливо враховувати думку дитини стосовно можливості її влаштування в сім'ю (рідну чи прийомну) або до іншої інституції, яка буде сприйматися нею позитивно.

Для юнаків і дівчат, які постраждали від сексуальної експлуатації, важливим є також формування позитивної моделі сімейного життя і стосунків між чоловіком і жінкою, навчити їх будувати позитивні взаємини, уникати маніпуляцій.

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ РОБОТИ З ПОСТРАЖДАЛИМИ ОСОБАМИ

01

Конфіденційність

Конфіденційність. Постраждалі зазвичай соромляться того, що з ними трапилося: вони бояться осуду, зневаги суспільства, соціальної ізоляції. З іншого боку, вони володіють інформацією про кримінальний світ, що робить їх украй уразливими, адже вербувальники/торгівці багато знають про жертв. Ось чому постраждалі мають бути абсолютно впевнені, що все розказане ними залишиться в повній таємниці.

02

Добровільність участі

Добровільність участі постраждалих у програмах допомоги. Постраждалі мають отримати повний обсяг інформації стосовно своїх прав та можливостей. При цьому вони вільні приймати допомогу або відмовлятися від послуг, що надаються.

03

Пріоритетність

Пріоритетність інтересів постраждалих. Постраждалий є найбільш компетентною особою у власній ситуації, тому треба поважати й приймати усі його рішення. Не можна діяти без згоди ОПТЛ.

04

Професійність

Професійний підхід. Постраждалим мають допомагати професіонали, які обізнані з їхніми потребами та достатньо досвідчені, щоб забезпечити захист їхніх прав та дотримання інтересів, у тому числі попередження повторної віктимізації.

05

Неупередженість

Неупереджене ставлення. До постраждалого потрібно ставитись з повагою, поважати його честь і гідність. Чим би не займалися постраждалі, ніколи не слід їх засуджувати, оскільки вони діяли під впливом обману та насильства і не винуваті в тому, що з ними трапилося.

06

Довіра

Довіра. ОПТЛ має переконатися, що їй вірять, інакше відчуття провини у неї підсилиться: особа «закриється». Іноді постраждалі, свідомо чи несвідомо, приховують деякі факти або змінюють певну інформацію, обманюють, щоб зняти з себе певну напругу або виглядати в чужих очах краще. Треба ставитись до цього з розумінням.

Прихильне ставлення за будь-яких обставин. Треба враховувати, що жертви відчують себе ображеними, поводяться агресивно, знаходяться в депресії або відчують страх. Вони пройшли через екстремальні ситуації, піддавалися жорсткому фізичному і психологічному насильству. Кожний день був для них боротьбою за виживання. Тому постраждали нерідко ставляться з підозрою до допомоги, що надається, а тих, хто намагається їм допомогти, стрічають зі злістю та агресією.

07

Прихильність

Заохочення постраждалих до прийняття власних рішень. У процесі прийняття рішення спеціаліст має обрати для себе роль учасника, але в жодному разі не лідера. Постраждалі мають відновити віру в себе через здатність самостійно приймати рішення, висловлювати власну думку.

08

Заохочення

Позитивне налаштування постраждалих. Життя в ситуації торгівлі людьми руйнує саму ідею про особисту цінність. Постраждалому треба допомогти розкрити в собі сильні сторони і якості. На нього необхідно дивитися як на людину, здатну вижити в тяжких умовах. Мета – допомогти тим, хто пережив торгівлю людьми, повірити у власні сили і відновити їх.

09

Позитивність

ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю З ОПТЛ УПОВНОВАЖЕНИМИ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ

При проведенні інтерв'ю з ймовірно постраждалим(лою) важливо дотримуватися таких правил:

- Створіть атмосферу довіри та забезпечте йому (їй) необхідний комфорт.
- Запевніть, що отримана інформація залишиться конфіденційною і анонімною – це допоможе йому (їй) відчувати себе впевненіше.
- Обов'язково враховуйте його (її) фізичний та емоційний стан, рівень освіти, вік.

- Налаштуйтеся на позитивний лад: не сперечайтесь, не критикуйте, не ставте надто багато запитань. Інакше це може змусити його (її) приховувати свої відчуття, емоції і ставлення.
- Не слід брати інтерв'ю, слідуючи жорсткому шаблону або переліку запитань. Намагайтеся зробити спілкування більш дружнім і невимушеним.
- Ставте прості, короткі й чіткі запитання, використовуючи зрозумілі йому (їй) слова.
- Намагайтеся використовувати манеру і тональність, які йому (їй) властиві.
- Підтримуйте візуальний контакт з ним (нею) впродовж усієї бесіди.
- Не відволікайтесь і не переривайте.
- Не наполягайте на пригадуванні неприємних моментів. Пам'ятайте, що люди схильні забувати деякі важкі моменти свого життя.
- Торкаючись теми умов експлуатації, не ставте запитань, спрямованих на отримання емоційних відповідей. Це може сприяти повторній віктимізації.
- Концентруйтеся на основних моментах. Спробуйте зрозуміти суть проблеми.
- Будьте готові з емпатією відреагувати на його (її) страждання.
- Якщо це доречно, підкресліть сильні сторони в поведінці й характері співбесідника(ці).
- Спробуйте виявити існуючі для нього (неї) ризики.
- Завжди демонструйте довіру до слів співбесідника(ці), але намагайтеся аналізувати, чи щиро з вами розмовляють.
- Якщо це доречно, запитайте про те, що, як вам здалося, співбесідник(ця) не говорив(ла) або упустив(ла) під час бесіди.
- Ставтеся до всього, що почули, зі співчуттям й участю. Не осуджуйте.

- Не давайте категоричних відповідей.
- Не робіть передчасних висновків.
- Не давайте нездійсненних обіцянок.
- Не бійтеся сказати, що ви маєте потребу в додатковій зустрічі, консультації; попросіть дозволу передзвонити через деякий час.

ЯК ПРАВИЛЬНО ПОБУДУВАТИ ПЕРВИННЕ ІНТЕРВ'Ю З ПОСТРАЖДАЛИМ(ОЮ), ЯКЩО ВІН (ВОНА) ПРИЙШОВ(ЛА) ДО ВАС НА ПРИЙОМ?

Процес проведення інтерв'ю з метою виявлення випадків торгівлі людьми можна умовно поділити на кілька основних етапів.

Початок інтерв'ю.

- Поясніть, хто ви.
- З'ясуйте причину звернення.
- Запевніть, що розмова носитиме конфіденційний характер, а співрозмовник знаходиться в цілковитій безпеці.
- Поясніть мету опитування.
- Згадайте, що ви вже зустрічали людей у подібній ситуації, і знаєте, як допомогти.

01

Eman

Збір інформації.

- Дозвольте йому/їй коротко розповісти про себе.
- Слухайте уважно, використовуйте запитання різного типу з контрольного переліку (коли ви вважаєте це доречним).
- Якщо в розповіді має місце неузгодженість або неясність, коректно попросіть дати чіткіші пояснення.
- Намагайтеся не показувати вашу надчутливість і зайву зацікавленість.
- Ставлячи питання, вирішіть, який обсяг інформації вам потрібно зібрати на цьому етапі.
- Вкажіть можливі ознаки торгівлі людьми.

02

Eman

1. Які документи є у вас при собі? Якщо їх немає, де вони знаходяться?

.....
.....

2. У якій країні (місті України) ви працювали?

.....
.....

3. У якій сфері діяльності ви працювали?

.....
.....

4. Яким чином ви зустрілися з тим, хто запропонував вам цю роботу?

.....
.....

5. Чи обіцяли вам оформити трудовий контракт? Що вам обіцяли?

.....
.....

6. Хто готував необхідні для виїзду документи?

.....
.....

7. Хто оплачував пов'язані з поїздкою витрати?

.....
.....

8. Чи були забезпечені відповідні умови праці?

.....
.....

9. Чи виправдалися ваші очікування?

.....
.....

10. Чи існувала загроза життю?

.....
.....
.....

11. Чи могли ви вільно пересуватися?

.....
.....

12. Чи була можливість зв'язатися з рідними?

.....
.....
.....

13. Чи була можливість змінити ситуацію?

.....

.....

.....

14. Чи знають ваші рідні люди про ваші проблеми?

.....

.....

.....

ОСОБЛИВОСТІ ТЕЛЕФОННОЇ БЕСІДИ

Телефонна бесіда з постраждалим може виявитися дещо складнішою. Існує багато переваг прямого спілкування (ствердні кивки головою, міміка обличчя, візуальний контакт – все це додатково допомагає спілкуватися). Водночас розмова телефоном має переваги для того, хто телефонує: він може припинити розмову у будь-який момент і, крім того, відчуває себе в більшій безпеці.

Деякі **рекомендації** для проведення телефонного консультування.

- Представтеся. Запевніть співбесідника у конфіденційності розмови.
- Уважно вислухайте людину. Намагайтеся дізнатися якомога більше про її становище, проблеми й мотив дзвінка.
- Запропонуйте допомогу або необхідну контактну інформацію про організації, які можуть надати допомогу. Контролюйте ваш тон та інтонацію. Говоріть зрозуміло. Намагайтесь, щоб ваш голос був спокійним і підбадьорюючим.

*Рекомендації
телефонного
консультування*

- Періодично перевіряйте ваше сприйняття речей, особливо якщо є які-небудь неясності: «Якщо я правильно зрозумів(ла), ви б хотіли...».
- Якщо ви не володієте необхідною інформацією, визнайте це. Просто скажіть: «Не знаю, але обов'язково намагатимуся це з'ясувати». Ніколи не обіцяйте те, що не зможете виконати. Будьте дуже точними стосовно наявних можливостей та існуючих обмежень.
- Якщо вам потрібний час для вивчення питання, запевніть співбесідника, що перетелефонуєте, або попросіть його перетелефонувати.
- Підбийте підсумок наприкінці бесіди. Створіть атмосферу для продовження контакту.
- Перш ніж покласти трубку, скажіть співбесідникові, що ви раді, що він зателефонував.

Кожен може допомогти

Будь-який житель територіальної громади, обізнаний з ознаками торгівлі людьми, може виявити особу, ймовірно постраждалу від торгівлі людьми, і не розпитуючи таку особу про деталі, може їй допомогти:

- надати інформацію про безкоштовну «гарячу лінію» підтримки трудових мігрантів 527 з мобільного телефону. Особа, яка ймовірно постраждала від торгівлі людьми, може ставити запитання з метою здійснення самоідентифікації стосовно свого статусу ОПТЛ, зберігаючи у таємниці персональну інформацію; також особа може дізнаватися про місцеві організації, які можуть надати відповідну допомогу;
- порадити звернутися за консультацією до уповноваженого фахівця з надання статусу ОПТЛ управління праці та соціального захисту населення за місцем перебування особи телефоном або особисто;
- порадити звернутися за консультацією до Департаменту праці, соціальної та сімейної політики облдержадміністрації (або іншої установи – координатора політики протидії торгівлі людьми в області) телефоном або особисто.

*Для підготовки
телефонного
консультування*

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ЗАХОДІВ З ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ДЛЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1. Аналіз (картування) ситуації у сфері торгівлі людьми на місцевому рівні з метою ідентифікації груп ризику серед населення, виявлення відповідних місць, а також збору інформації про злочинців і співників у процесі торгівлі людьми.
2. У разі обмеженості або нестачі ресурсів – включення діагностики ситуації у сфері торгівлі людьми до чинних стратегій попередження злочинів або розкриття цих питань у політиці, концепціях (мається на увазі повноваження органів виконання) і програмах, спрямованих, наприклад, на викорінення соціальної ізоляції, насильства щодо жінок або інтеграцію мігрантів на місцевому рівні.
3. Збір інформації про ресурси/послуги, доступні у відповідній адміністрації, на території громади, тобто в третіх осіб; створення переліку послуг, доступних безпосередньо ОПТЛ, а також групам ризику. Це може сприяти поліпшенню процесу ідентифікації та наданню якісної допомоги і попередженню торгівлі людьми на місцевому рівні.
4. Урахування всіх місцевих суб'єктів, які можуть у рамках своєї діяльності знаходити / виявляти потенційних ОПТЛ (вразливих груп осіб), і налагодження співпраці з ними.
5. Надання співробітникам місцевої ради інформації про ознаки торгівлі людьми і проведення підготовки щодо можливості її використання. Це дозволить поліпшити ступінь виявлення потенційних ОПТЛ на місцевому рівні, особливо в місцях підвищеного ризику.
6. Встановлення чітких обов'язків для різних суб'єктів, залучення їх до процесу ідентифікації та переадресації. Встановлення переліку організацій, які можуть офіційно ідентифікувати осіб (державні органи, поліція, громадські організації).
7. Зосередження на ранньому виявленні ОПТЛ, оскільки це краще відповідає потребам постраждалої особи та є найбільш економічно ефективним рішенням. Визначення того, куди саме переадресувати потенційну ОПТЛ у разі виникнення обґрунтованої підозри на експлуатацію.

8. Аналіз (картування) послуг, доступних для потенційних ОПТЛ у межах громади, і суб'єктів, які можуть надавати такі послуги.
9. Створення гнучкого ланцюга надання допомоги, ланки якого здатні швидко реагувати, з чітким розподілом ролей та обов'язків між різними залученими суб'єктами.
10. Узгодження заходів із боротьби з торгівлею людьми на місцевому рівні із заходами національного рівня (з Національним механізмом взаємодії) у сфері надання допомоги ОПТЛ.
11. Забезпечення беззастережної (такої, що не залежить від співпраці ОПТЛ з правоохоронними органами) і заснованої на дотриманні прав людини допомоги не тільки ОПТЛ, які виявлені офіційно, а й потенційним ОПТЛ у вразливому та незахищеному становищі.
12. Надання допомоги, спрямованої на конкретні індивідуальні потреби ОПТЛ, з урахуванням її походження, статі, віку, національності, орієнтації та ідентичності.
13. Розвиток довіри, професійного ставлення і діалогу в добре налагодженій системі надання допомоги і захисту жертвам.
14. Турбота про психічне здоров'я фахівців, які працюють безпосередньо з ОПТЛ, з метою підтримки відповідної якості обслуговування.
15. Підвищення рівня загальної обізнаності, а також цільове підвищення рівня обізнаності серед груп ризику, професійних груп і суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до місцевих потреб і виявлених ризиків.
16. Розширення традиційних цільових груп з метою превентивної роботи, із залученням, наприклад, водіїв громадського транспорту, таксі, бібліотекарів, соціальних працівників.
17. Впровадження етичних критеріїв і соціальних положень у систему державних закупівель з метою попередження експлуатації.
18. Побудова міждисциплінарних партнерських стосунків для підвищення ефективності попередження торгівлі людьми на місцевому рівні.

Для записів

Для записів

Частина четверта

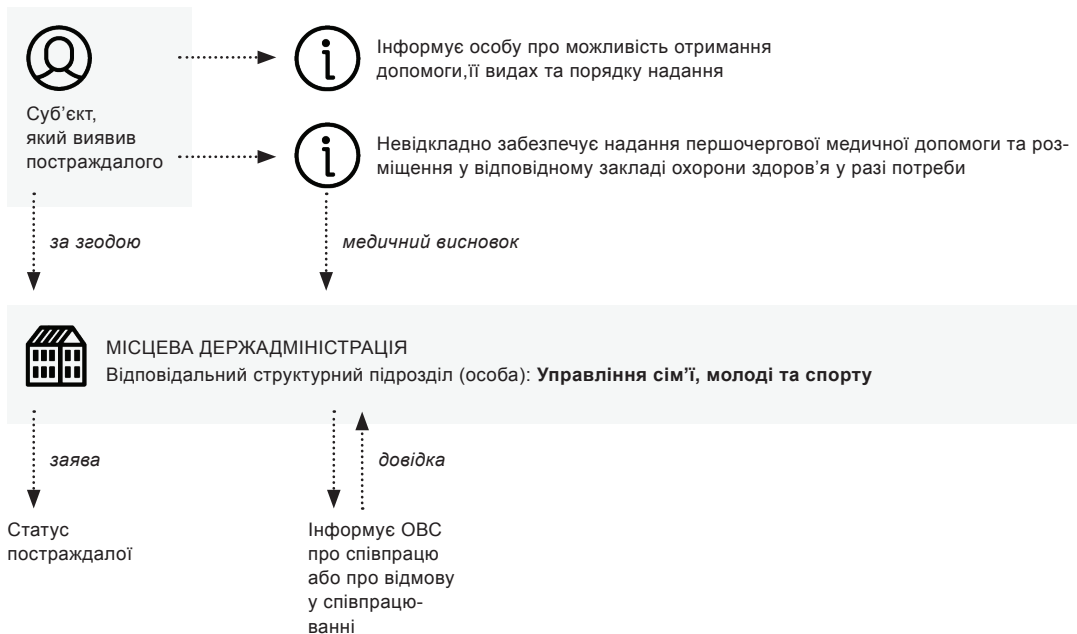
ДОДАТКИ

- 87-91 **Додаток 1.** Схеми «Взаємодія суб'єктів, які надають допомогу особам, постраждалим від торгівлі людьми»
- 92-93 **Додаток 2.** Організації України, що надають допомогу особам, постраждалим від торгівлі людьми
- 94-96 **Додаток 3.** Рекомендації щодо проведення інформаційних кампаній з протидії торгівлі людьми
- 97-102 **Додаток 4.** «Подорожуй відповідально: працевлаштування в ЄС»
- 103-123 ... **Додаток 5.** Закон України «Про протидію торгівлі людьми»
- 124-125 ... **Список використаних джерел**

ДОДАТОК 1.

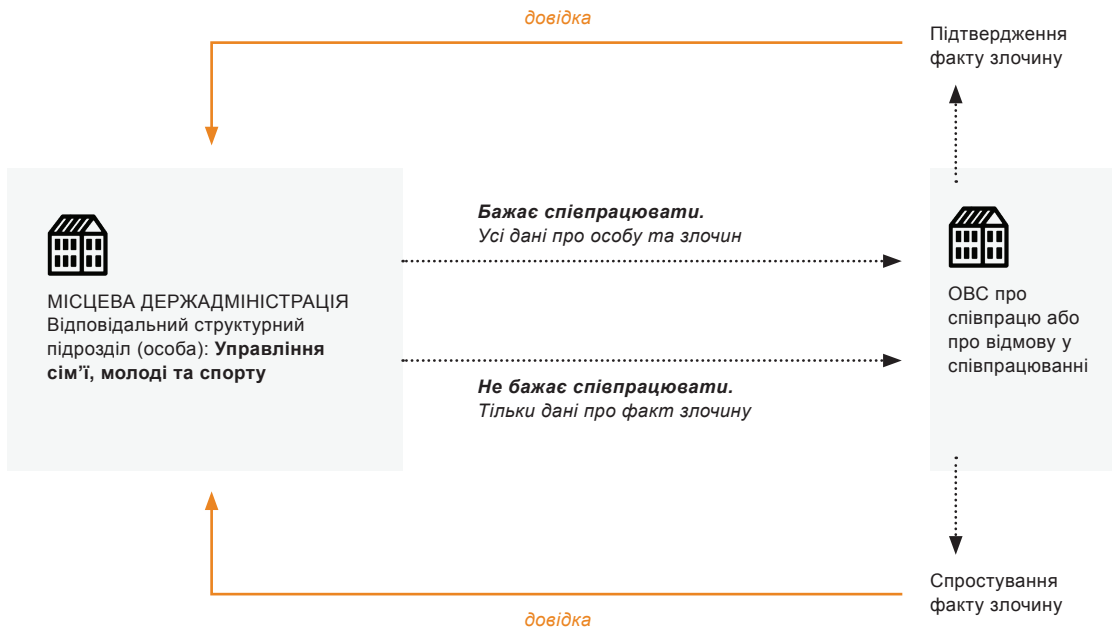
СХЕМИ «ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ ОСОБАМ, ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ»

Порядок взаємодії суб'єктів надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми

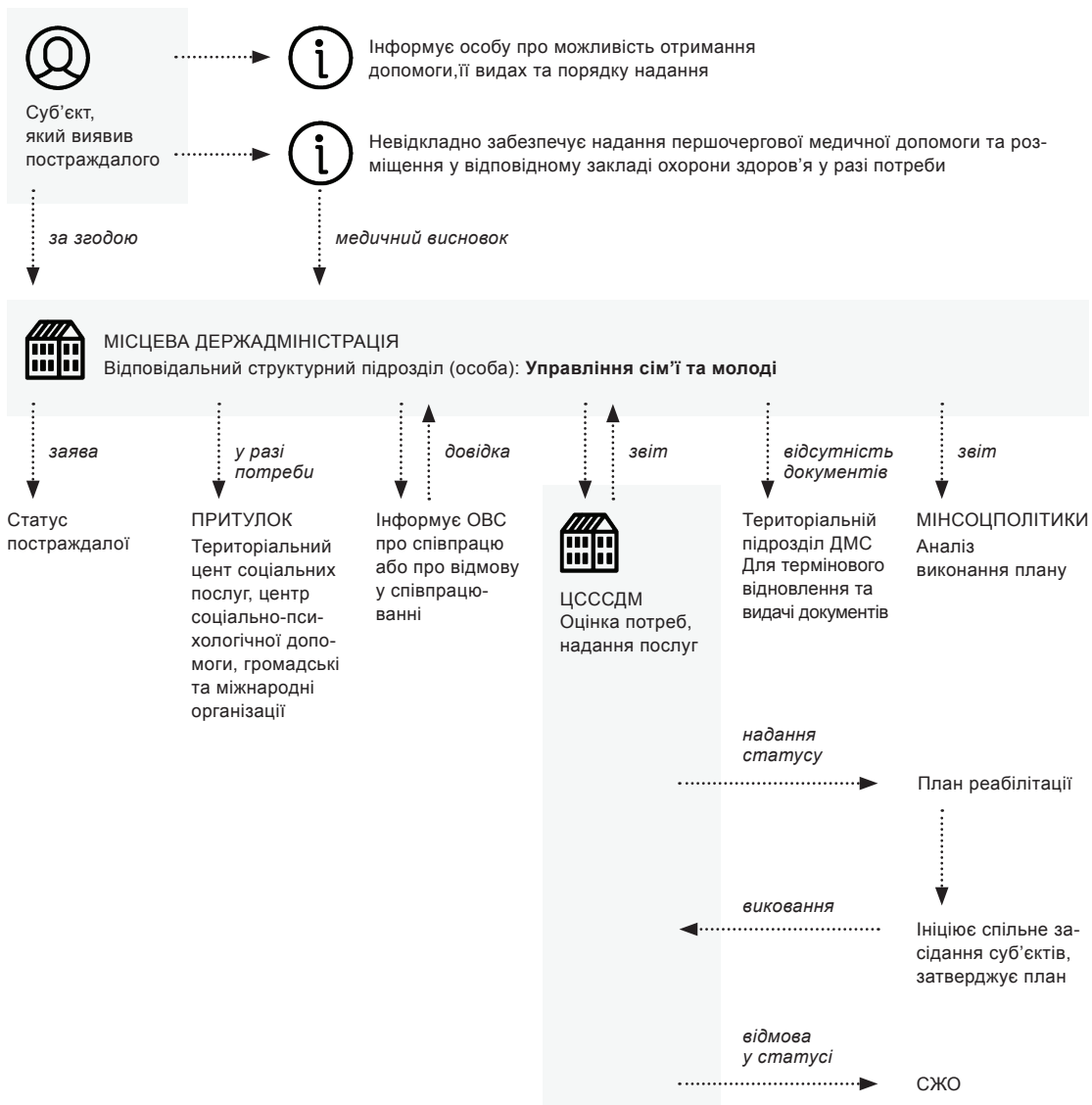
Державна система протидії торгівлі людьми протидія

Порядок взаємодії відповідального структурного підрозділу та ОВС для допомоги постраждалим від торгівлі людьми

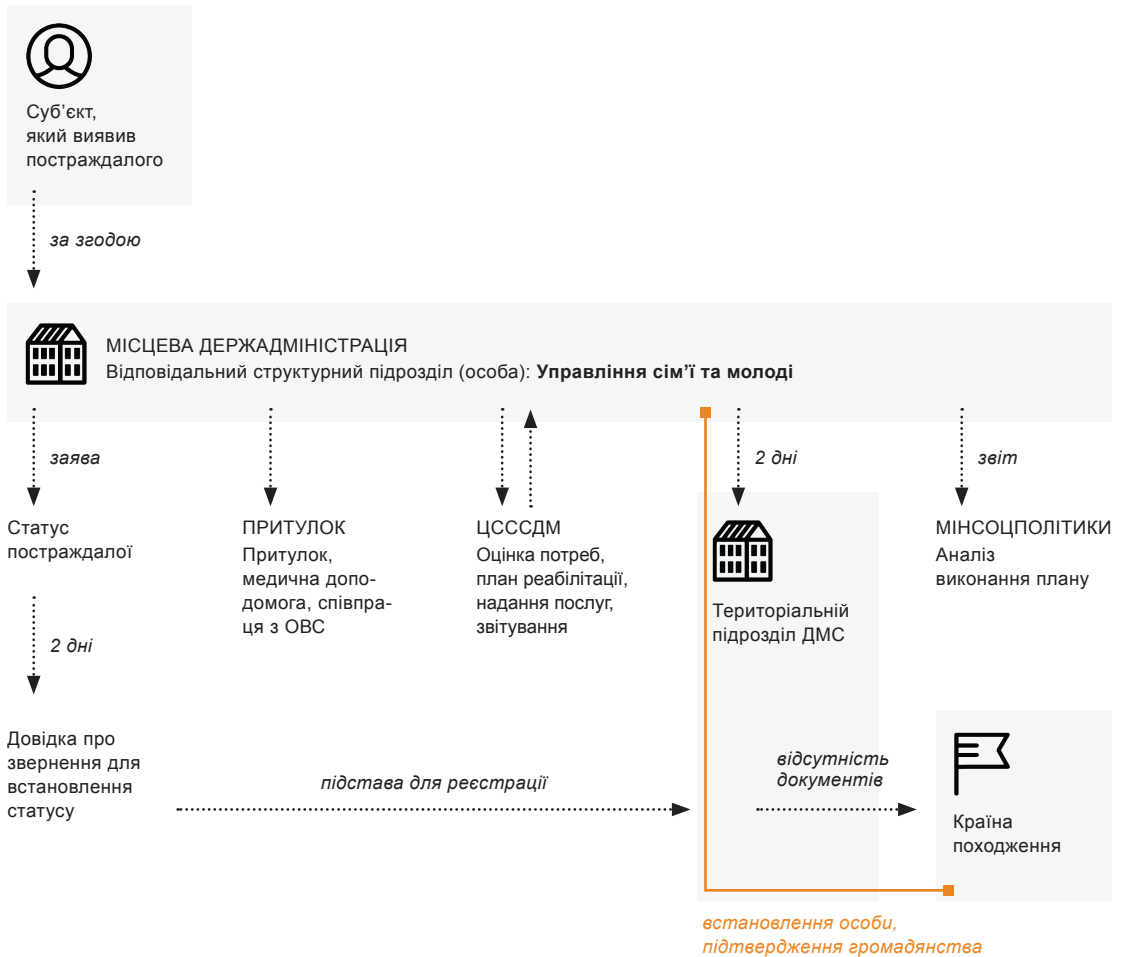

У випадках, коли особа направлена ОВС або судом з відповідним документом, який підтверджує її статус потерпілою у кримінальній справі, документи оформлюються без проведення співбесіди

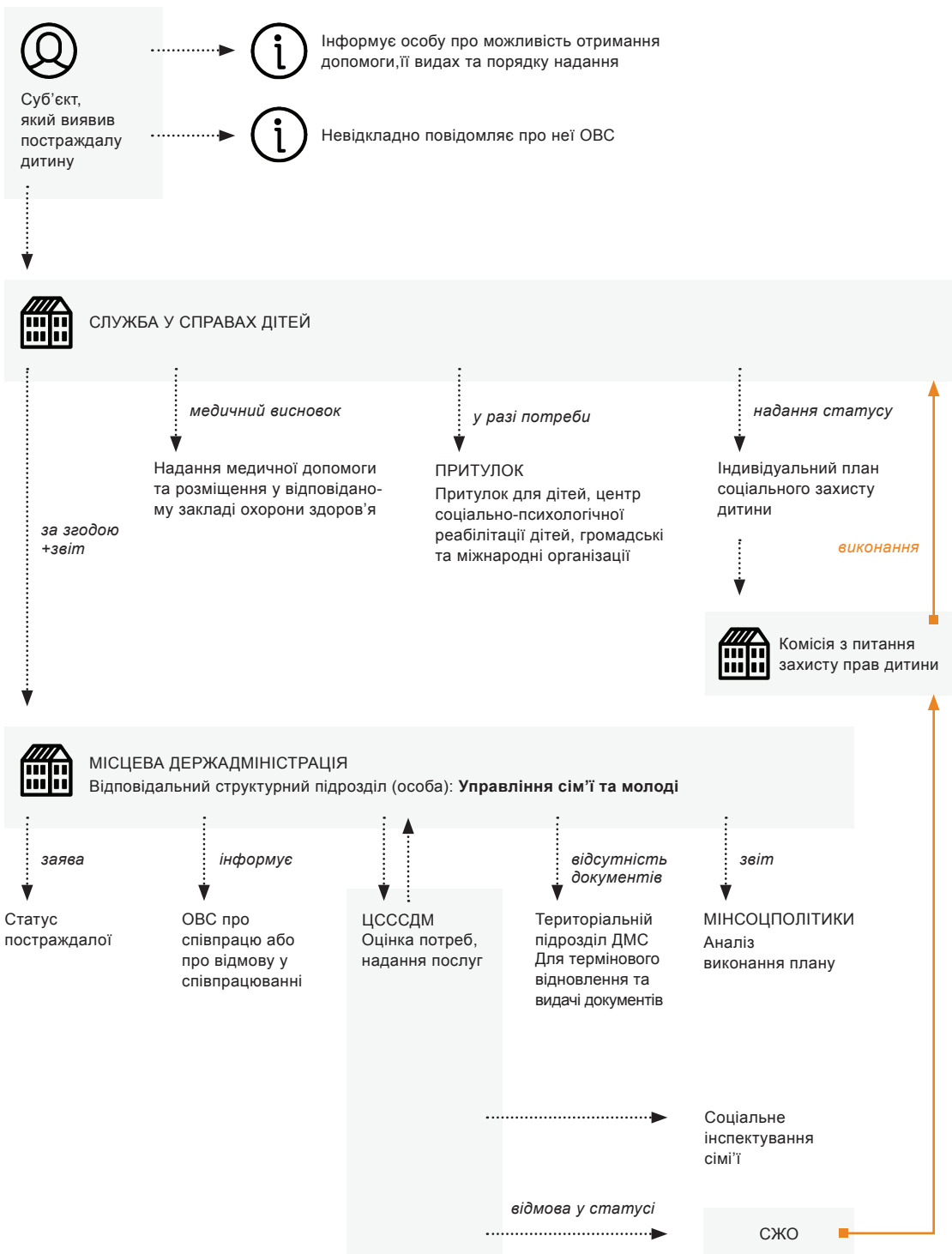
Порядок взаємодії суб'єктів надання допомоги потерпілим та постраждалим від торгівлі людьми

Порядок взаємодії суб'єктів надання допомоги іноземцям або особам без громадянства, які постраждали від торгівлі людьми

Порядок взаємодії суб'єктів надання допомоги дитині, яка постраждала від торгівлі людьми

ДОДАТОК 2. ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ, ЩО НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ ОСОБАМ, ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

15-47

Працює цілодобово,
без вихідних

Урядова «гаряча лінія» з питань протидії торгівлі людьми та домашнього насильства, дискримінації, жорстокого поводження з дітьми та булінгу. Фахівці надають психологічну підтримку, інформацію про місцеві державні і громадські організації в Україні, що можуть надати практичну допомогу.

0-800-500-335

(зі стаціонарних телефонів)

116-123

(з мобільних телефонів)

Працює цілодобово

Національна «гаряча лінія» з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та ґендерної дискримінації.

0-800-500-225

(зі стаціонарних телефонів)

116-111

(з мобільних телефонів)

Працює з пн-пт, з 12:00-20:00

Національна дитяча «гаряча лінія». Фахівці допомагають батькам, дітям, підліткам у ситуаціях жорстокого поводження, насильства, булінгу, сімейних конфліктів.

044-254-74-30

(зі стаціонарних телефонів)

Працює з пн-сб, з 09:00-18:00

Консультаційний телефон Департаменту міграційної поліції Національної поліції України. Розглядаються питання міграції та боротьби з торгівлею людьми.

527.org.ua

0-800-505-50

(зі стаціонарних телефонів)

527

(з мобільних телефонів)

Працює всі дні тижня,
з 08:00-20:00

Національна безкоштовна гаряча лінія з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів. Спеціалісти надають консультації з питань працевлаштування за кордоном та допомоги ОПТЛ.

0-800-211-44

Працює
з пн-пт, з 9:00-18:00,
в сб-нд з 10:00-17:00

Безкоштовна лінія емоційної підтримки. Професійні психологи.

Представництво Міжнародної організації з міграції в Україні. На сайті розміщена інформація про захист прав мігрантів, надання послуг та гуманітарної підтримки мігрантам, біженцям та внутрішньо переміщеним особам.

iom.org.ua

Платформа www.worksafe.org.ua (#працюйбезпечно) з інформацією щодо безпечного працевлаштування.

www.worksafe.org.ua

Міністерство закордонних справ України. На сайті розміщена інформація про контакти всіх дипломатичних представництв іноземних країн в Україні та українських – за кордоном, інформація щодо порядку в'їзду до іноземних країн та рекомендації щодо виїзду за кордон.

www.wfa.gov.ua

Міністерство соціальної політики України. Можна отримати контакти установ в Україні, які надають допомогу в оформленні документів на отримання статусу ОПТЛ.

044-289-00-98
телефон

044-289-00-98
факс

www.msp.gov.ua

Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Перелік ліцензованих посередників з працевлаштування за кордоном є на цьому сайті (розділ «Діяльність», рубрика «Трудова міграція»: «Перелік прийнятих Мінекономіки рішень у сфері ліцензування господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном та повідомлень про зміни ліцензіатів (станом на 01.01.2021)»).

www.me.gov.ua

Державна служба зайнятості. На сайті див. розділ «Перелік фірм, які отримали ліцензію на працевлаштування за кордоном», а також корисні веб-ресурси для пошуку роботи в інших країнах.

www.dcz.gov.ua

ДОДАТОК 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ КАМПАНІЙ З ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

У контексті протидії торгівлі людьми важливим є інформування населення про цю проблему як на державному, так і на місцевому рівнях. З цією метою доцільно використовувати матеріали, що висвітлюють цю проблему.

ВІДЕОСЮЖЕТИ (СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА, ЖУРНАЛІСТСЬКІ РЕПОРТАЖІ):

Як протидіяти торгівлі людьми: Репортаж ZIK News:

Соціальний відеоролик із протидії торгівлі людьми

Торгівля людьми: як українці потрапляють в рабство

18 жовтня у Європейський день боротьби з торгівлею людьми відбудеться презентація фільму, який розкриває проблему сучасного рабства

Залучення до торгівлі людьми та сексуальна експлуатація: нові ризики – Надія Кондибіна

«Кордон Держави»: Протидія торгівлі людьми

Навіть Ти (про ознаки торгівлі людьми)

Інтерв'ю Ольги Миколаївни Ревук

ІНФОРМАЦІЙНІ КАМПАНІЇ

Інформаційна кампанія #працєюбезпечно. «Працєю безпечно» – це проект, спрямований на протидію торгівлі людьми. Для тих, хто шукає нову роботу в Україні чи за кордоном, проект дає відповіді на важливі питання: «Як підготуватись до працевлаштування в іншій країні?», «Як виявити шахраїв, які намагаються обдурити вас під час укладання трудової угоди?», «Що робити, коли ви, ваші родичі чи знайомі опинились перед небезпекою потрапляння в трудове рабство?», «Чи постраждали ви від торгівлі людьми?».

Instagram:
@work.safe.ua

Facebook:
@work.safe.ua

Youtube

ПУБЛІКАЦІЇ

Постер з попередженням про вплив COVID-19 підвищення ризиків торгівлі людьми, домашнього насильства та кіберзлочинності

Огляд ситуації з торгівлею людьми в Україні (30 липня 2020). Експрес-оцінка вразливості та потреб постраждалих від торгівлі людьми

Первинна ідентифікація дітей-жертв торгівлі людьми: огляд рекомендацій та інструментів

Варто знати: Захист прав та інтересів постраждалих від торгівлі людьми

Протидія торгівлі людьми. Методичний посібник для медичних працівників

Онлайн-квіз: Як не потрапити в ситуацію торгівлі людьми. Перевір себе!

Працюй безпечно!
Подорожуй без-
печно! Навчайся
безпечно! (буклет)

Сертифікова-
ний онлайн-курс
«Протидія торгівлі
людьми»

Посібник «Проти-
дія торгівлі людь-
ми в Україні»

Збираєтесь за
кордон? (поради)

Вимоги до організації інформаційної діяльності

Для досягнення максимального ефекту інформаційно-просвітницької діяльності важливо пам'ятати наступні вимоги щодо їхньої організації:

- кампанії мають бути постійною невід'ємною складовою політики ОМС з регулювання міграційних процесів та фінансуватися з бюджету;
- їхня організація вимагає високого професіоналізму, а тому має бути доручена команді досвідчених спеціалістів;
- факти й дані, які будуть використовуватися в ході кампаній, необхідно отримувати лише з надійних, перевірених джерел;
- щоб інформація і звернення були переконливими, їх потрібно адресувати потенційним потерпілим зрозумілою для них мовою і враховуючи їх особливі характеристики;
- кампанії можуть спиратися на різні форми сучасної аудіовізуальної комунікації: радіо- та телерепортажі, документальні фільми, комікси, інтерв'ю, індивідуальні бесіди, публічні дебати;
- звернення повинне мати не лише інформаційний, а й освітній характер, бути настільки переконливим, щоб спромогтися зруйнувати стереотипи, забобони, чутки, помилкові узагальнення, що панують серед людей і, так би мовити, забруднюють їх думки, впливаючи на рішення про міграцію у разі відсутності необхідної інформації;
- інформаційно-просвітницькі кампанії повинні забезпечувати подальше передання інформації через навчальні центри для дорослих, профспілки, церкви, навчальні заклади та бібліотеки.

ДОДАТОК 4.

«ПОДОРОЖУЙ ВІДПОВІДАЛЬНО: ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ В ЄС»

БЕЗПЕЧНЕ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

Українці часто звертають увагу на фірми-посередники, які пропонують швидко знайти роботу та оформити візу або дозвіл на працевлаштування. Однак через популярність послуг з працевлаштування за кордоном в Україні розгорнули свою діяльність багато нелегальних фірм-посередників.

Легальні фірми-посередники мають усі реєстраційні документи та ліцензії на посередницькі послуги з працевлаштування від Міністерства соціальної політики України й інших країн, у яких вони працюють; найчастіше вони отримують плату за свої послуги від роботодавців, які шукають працівників в Україні.

Нелегальні фірми-посередники зазвичай не мають реєстраційних документів та відповідних ліцензій. Вони намагаються стягнути плату за працевлаштування з майбутніх працівників та продають запрошення на роботу й інші документи, які є необхідними для оформлення національної візи та дозволу на роботу.

Ці посередники часто схиляють українців до нелегальної міграції, приховують реальну заробітну плату і справжні умови праці та проживання за кордоном.

Якщо ви плануєте працювати в Польщі на сезонних роботах не більше 6 місяців, тоді вам необхідно отримати Заяву про намір доручити працю іноземцю (запрошення) від роботодавця. Саме на основі запрошення ви потім зможете оформити національну візу та по прибутті до Польщі підписати трудовий договір. Нелегальні посередники всупереч закону намагаються продавати такі запрошення. Не купуйте запрошення на роботу, адже вони є безкоштовними!

Приклад

СІМ ПОРАД, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ УНИКНУТИ НЕЛЕГАЛЬНИХ ПОСЕРЕДНИКІВ, ШАХРАЇВ І ТОРГІВЦІВ ЛЮДЬМИ

<http://www.dcz.gov.ua>

1. Зверніть увагу на наявність повної назви агенції, адреси, номера ліцензії та органу ліцензування, що її видав, під час перегляду рекламного оголошення або сайту посередника. Не користуйтеся послугами фірм-посередників, які не зазначають цю інформацію та під час переговорів відмовляються надати свої реєстраційні документи.
2. Перевірте, чи має обрана вами фірма-посередник ліцензію Міністерства соціальної політики України на посередництво в працевлаштуванні за кордоном. Це можна зробити через сайт Державної служби зайнятості.
3. На переговори з працівником фірми-посередника запросіть свою довірену особу, наприклад, когось з родичів або друзів.
4. Під час переговорів попросіть працівника фірми надати вам:
 - ліцензію агенції від Міністерства соціальної політики України на посередництво в працевлаштуванні за кордоном;
 - копію ліцензії агенції від уповноваженого органу держави, до якої ви прямуєте, на послуги з добору персоналу;
 - копію дозволу на працевлаштування громадян України від уповноваженого органу держави призначення, виданого іноземному роботодавцю, до якого вас обіцяють працевлаштувати. Усі дозволи та ліцензії видані уповноваженим органом іншої країни, мають бути легалізовані в консульстві України.
5. При підписанні договору з представником фірми-посередника зверніть увагу на наявність повної назви й адреси посередника, номера ліцензії на посередництво з працевлаштування за кордоном, права, обов'язки та відповідальність сторін, умови зміни, розірвання або анулювання договору.

6. Наполягайте на тому, щоб ваша угода про трудову діяльність була написана зрозумілою для вас мовою (в деяких країнах угода укладається після прибуття працівника). Угода про трудову діяльність (наприклад, трудовий договір, контракт тощо) укладається в 2-х примірниках, один з яких має залишитися у вас. Особливу увагу звертайте на посилення, написані дрібним шрифтом. За можливості, надайте угоду юристу для докладного аналізу. В угоді повинні бути зазначені:

- повна інформація про характер роботи, тривалість робочого дня, умови праці та проживання, оплату праці, соціальний захист, термін дії і умови припинення угоди;
- порядок покриття транспортних витрат;
- повна назва та адреса роботодавця.

Уникайте підписання угоди, в якій є такі словосполучення, як «інші види робіт», «всі види робіт», «робота на розсуд роботодавця».

Для працевлаштування в Чехії трудовий договір повинен містити положення про те, що, незалежно від обсягу роботи, буде досягнута домовленість про щомісячну заробітну плату, яка була б не нижчою, ніж базова ставка щомісячної мінімальної заробітної плати.

Приклад

7. Не віддавайте свій закордонний та внутрішній паспорти представникам фірми-посередника чи роботодавцям як при оформленні угоди про трудову діяльність, так і при перетині кордону. Ваші документи повинні бути тільки у вас. Візьміть з собою копії паспорта та ідентифікаційного коду в поїздку, щоб швидше відновити документи у разі втрати. Для оформлення документів, наприклад, національної візи з метою працевлаштування, підготуйте закордонний паспорт і зареєструйтеся на подачу документів до візового центру або консульства.

Пам'ятайте, що ви несете відповідальність за свої документи, навіть якщо їх готували представники фірми-посередника. Готуйтесь до подання документів самотужки та обов'язково заздалегідь перевіряйте весь пакет документів. Відвідайте офіційні сайти посольств країн – членів ЄС в Україні, щоб знайти точний перелік документів для оформлення національної візи чи дозволу на працевлаштування!

Типовими документами для оформлення національної візи з метою працевлаштування є:

- заповнений візовий формуляр та фото;
- внутрішній і закордонний паспорти;
- консульський збір (в деяких країнах не стягується);
- страховий медичний поліс;
- контракт з роботодавцем або зареєстрована відповідним органом країни ЄС заява про намір працевлаштування (запрошення або дозвіл на працевлаштування);
- підтвердження кваліфікації.

Пам'ятайте, що безвізовий режим не дає права на будь-який вид працевлаштування в країнах Європейського Союзу! Завдяки безвізовому режиму ви зможете подорожувати до ЄС не більше ніж 90 днів протягом періоду 180 днів.

Приклад

Чехія є однією з найбільш популярних країн призначення українських трудових мігрантів. Для довгострокового працевлаштування в Чехії вам необхідно оформити «Карту працевлаштованого штатного працівника». Щоб оформити Карту, потрібно особисто подати до Консульства Чехії письмову заяву, дійсний закордонний паспорт, дві фотокартки, документ, що підтверджує забезпечення житлом на період перебування, трудовий договір або угоду про

здійснення трудової діяльності (або договір про укладення майбутнього договору), документи, які підтверджують кваліфікацію. Додатково подаються підтвердження про відсутність судимості, підтвердження про освіту, яка була отримана за кордоном, у окремих професій – медичну довідку про відсутність серйозних захворювань. За результатами розгляду заяви консульська установа оформить вам візу для перебування в Чехії понад 90 днів з метою отримання Карти. Щоб отримати Карту після прибуття до Чехії, протягом трьох робочих днів необхідно відвідати територіальний підрозділ Управління міграційної політики та притулку. Часто, якщо термін працевлаштування перевищує термін дії національної візи, необхідно оформити дозвіл на тимчасове проживання та працевлаштування всередині країни ЄС. Зверніть увагу, що дозволи на роботу можуть бути платними. Відвідайте офіційні сайти посольств країн – членів ЄС в Україні, щоб дізнатись точну вартість дозволу.

Перед від'їздом обов'язково залиште вдома копію свого паспорта та трудового договору, а також докладну інформацію про своє працевлаштування, адресу та контактні телефони роботодавця. Також запишіть і візьміть з собою номери телефонів українських посольств і консульств. Пам'ятайте, що саме українські консульські установи зможуть фахово допомогти вам у скрутній ситуації.

Надайте прикордонникам свій закордонний паспорт України з дійсною національною візою або дозвіл на проживання. Якщо буде необхідно, покажіть документи, які підтверджують мету поїздки:

- контракт з роботодавцем або заяву про намір працевлаштування;
- страховий медичний поліс;
- підтвердження наявності коштів: готівка чи кредитні картки.

01

Перед від'їздом

02

Перетинаючи кордон

03

Під час
подорожі

Під час подорожі та перебуваючи за кордоном пам'ятайте:

- Трудова діяльність за туристичною, діловою (бізнес) або гостьовою візою є порушенням закону!
- Зазвичай неможливо оформити робочу візу через посередників. Перш ніж погоджуватися на посередництво при оформленні візи, уточніть у відповідному консульстві, чи справді це можливо та яка вартість цієї послуги!
- Виїхати за кордон за туристичною чи гостьовою візою і вже за кордоном переоформити її на робочу – неможливо. Не вірте тим, хто вам таке обіцяє!
- Довіряйте свої документи лише уповноваженим посадовим особам (працівникам прикордонних служб, поліції тощо). В жодному разі не залишайте свій паспорт як заставу та не віддавайте його роботодавцям «для реєстрації» або з інших причин.
- Зареєструйтеся в українському посольстві/консульстві в країні, де ви плануєте залишатися довше ніж три місяці.
- Зберігайте копії всіх важливих документів (віза, закордонний паспорт, національний паспорт, страховий поліс, контракт, запрошення тощо) у безпечному місці окремо від оригіналів, наприклад фотокопії в своїй електронній пошті.
- Підтримуйте постійний контакт із родичами та близькими, повідомляйте їм про зміну місця роботи або проживання.

З огляду на зростаючі ризики торгівлі людьми в межах України не забувайте дбати про власну безпеку і при працевлаштуванні на Батьківщині: перевіряйте законність діяльності посередників та роботодавця, уважно читайте трудову угоду та обов'язково залишайте докладну інформацію родичам та знайомим. Будь-які юридичні документи перевіряйте у юриста по суті та не поспішайте підписувати

ДОДАТОК 5. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ПРОТИДІЮ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ» (ВИТЯГ)

Цей Закон визначає організаційно-правові засади протидії торгівлі людьми, гарантуючи гендерну рівність, основні напрями державної політики та засади міжнародного співробітництва у цій сфері, повноваження органів виконавчої влади, порядок встановлення статусу осіб, які постраждали від торгівлі людьми, та порядок надання допомоги таким особам.

РОЗДІЛ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Для цілей цього Закону терміни вживаються у такому значенні:

- **боротьба з торгівлею людьми** – система заходів, що здійснюються в рамках протидії торгівлі людьми, спрямованих на виявлення злочину торгівлі людьми, у тому числі незакінченого, осіб, які від цього постраждали, встановлення фізичних/юридичних осіб – торгівців людьми та притягнення їх до відповідальності;
- **виявлення особи, яка постраждала від торгівлі людьми** (жертви торгівлі людьми), – з’ясування інформації, яка дає підстави вважати, що певна фізична особа постраждала від торгівлі людьми;
- **дитина** – будь-яка фізична особа віком до вісімнадцяти років;
- **заклади допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми**, – центри соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг), центри соціально-психологічної реабілітації дітей та притулки для дітей;
- **захист осіб, які постраждали від торгівлі людьми**, – система заходів з відновлення прав осіб, які постраждали від торгівлі людьми;

Стаття 1.
**Визначення
термінів**

- **країна походження** – країна, громадянином якої є фізична особа, або країна місця проживання або перебування для особи без громадянства;
- **особа, яка постраждала від торгівлі людьми**, – будь-яка фізична особа, яка стала об'єктом торгівлі людьми і визнана такою відповідно до положень цього Закону;
- **повернення або залишення дитини, яка постраждала від торгівлі дітьми та є іноземцем або особою без громадянства**, – комплекс заходів, спрямованих на забезпечення відповідно до потреб такої дитини повернення до країни походження або залишення на території України дитини, яка постраждала від торгівлі дітьми на території України та є іноземцем або особою без громадянства;
- **повернення в Україну громадян України, які постраждали від торгівлі людьми**, – комплекс заходів, спрямованих на організацію повернення громадян України, які постраждали від торгівлі людьми на території іншої держави, на територію України;
- **попередження торгівлі людьми** – система заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин і умов, що призводять до торгівлі людьми;
- **протидія торгівлі людьми** – система заходів, спрямованих на подолання торгівлі людьми шляхом її попередження і боротьби з нею та надання допомоги і захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми;
- **процедура встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми**, – комплекс заходів, під час яких уповноважена особа на підставі отриманої інформації та її аналізу порівнює елементи вчиненого щодо особи діяння з визначенням торгівлі людьми, оцінює ймовірність вчинення щодо особи такого діяння та робить висновок, що така особа є особою, яка постраждала від торгівлі людьми;
- **реабілітація особи, яка постраждала від торгівлі людьми**, – комплекс медичних, психологічних, соціальних, юридичних та інших заходів, спрямованих на відновлення фізичного і психологічного стану та соціальних функцій особи, яка постраждала від торгівлі людьми;

- **торгівля людьми** – здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином.

Відносини, що виникають у сфері протидії торгівлі людьми, регулюються Конституцією України, цим Законом, іншими законами і міжнародними договорами України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, а також прийнятими на їх виконання іншими нормативно-правовими актами.

1. Діяльність, спрямована на протидію торгівлі людьми, ґрунтується на таких принципах:
 - забезпечення прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на повагу до гідності, особисте життя, правову допомогу, відшкодування матеріальної та моральної шкоди у встановленому законом порядку;
 - поваги і неупередженого ставлення до осіб, які постраждали від торгівлі людьми;
 - конфіденційності інформації про осіб, які постраждали від торгівлі людьми;
 - добровільності отримання допомоги особами, які постраждали від торгівлі людьми, та їх недискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;
 - взаємодії органів виконавчої влади між собою, з відповідними органами, які здійснюють оперативнорозшукову діяльність, досудове розслідування, та з громадськими і міжнародними організаціями.

Стаття 2.

Законодавство про протидію торгівлі людьми

Стаття 3.

Основні принципи протидії торгівлі людьми

2. У разі якщо особи, які постраждали від торгівлі людьми або стали свідками торгівлі людьми, є дітьми, усі дії, що застосовуються до них, базуються на принципах, зазначених у Конвенції про права дитини та Факультативному протоколі до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії.
3. У разі якщо вік особи не визначений і є підстави вважати, що ця особа – дитина, вона вважається дитиною і їй надається спеціальний захист до встановлення її віку.

**Стаття 4.
Основні напрями
державної
політики у сфері
протидії торгівлі
людьми**

Основними напрямами державної політики у сфері протидії торгівлі людьми є:

1. попередження торгівлі людьми шляхом підвищення рівня обізнаності населення, превентивної роботи, зниження рівня вразливості населення, подолання попиту;
2. боротьба із злочинністю, пов'язаною з торгівлею людьми, шляхом виявлення злочинів торгівлі людьми, осіб, причетних до скоєння злочину, притягнення їх до відповідальності;
3. надання допомоги та захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми, шляхом удосконалення системи відновлення їхніх прав, надання комплексу послуг, впровадження механізму взаємодії суб'єктів у сфері протидії торгівлі людьми.

**Стаття 5.
Суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми**

Суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, є:

- Президент України;
- Кабінет Міністрів України;
- центральні органи виконавчої влади;
- місцеві органи виконавчої влади;
- закордонні дипломатичні установи України;
- заклади допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми.

У здійсненні заходів, спрямованих на попередження протидії торгівлі людьми, беруть участь органи місцевого самоврядування, а також, за згодою, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, громадські організації та окремі громадяни.

РОЗДІЛ II ЗАГАЛЬНІ ПОВНОВАЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Президент України визначає центральний орган виконавчої влади, який є національним координатором у сфері протидії торгівлі людьми.

Стаття 5-1.
**Повноваження
Президента
України у сфері
протидії торгівлі
людьми**

Кабінет Міністрів України:

- 1. спрямовує** і координує роботу суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, зазначених у пунктах 3–6 частини першої статті 5 цього Закону;
- 2. визначає:**
 - виключений
 - процедуру встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми;
 - порядок утворення та функціонування Єдиного державного реєстру злочинів торгівлі людьми;
- 3. затверджує:**
 - Державну цільову програму у сфері протидії торгівлі людьми та здійснює контроль за її реалізацією;
 - Національний механізм взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, та контролює його реалізацію;

Стаття 6.
**Повноваження
Кабінету
Міністрів
України**

- форму опитувальника щодо встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, та довідки про встановлення їй статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми;
- форму довідки, що підтверджує факт звернення іноземця чи особи без громадянства за встановленням статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми на території України;
- положення про заклади допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми;

4. встановлює порядок виплати одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми.

**Стаття 7.
Загальні повноваження центральних органів виконавчої влади у сфері протидії торгівлі людьми**

Центральні органи виконавчої влади відповідно до визначених у встановленому порядку повноважень у сфері протидії торгівлі людьми здійснюють:

1. формування та реалізацію державної політики у сфері протидії торгівлі людьми;
2. розробку проекту Державної цільової програми протидії торгівлі людьми та забезпечують її реалізацію;
3. розробку проекту Національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, та забезпечують його реалізацію;
4. моніторинг діяльності суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми;
5. підготовку та оприлюднення у визначеному Кабінетом Міністрів України порядку щорічної доповіді про стан реалізації заходів у сфері протидії торгівлі людьми;
6. заходи щодо встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, відповідно до визначеної Кабінетом Міністрів України процедури;
7. заходи, спрямовані на:
 - викорінення передумов торгівлі людьми, зокрема щодо попередження насильства в сім'ї та дискримінації за ознакою статі;

- підвищення рівня обізнаності щодо протидії торгівлі дітьми серед батьків та осіб, які їх замінюють, та осіб, які постійно контактують з дітьми у сферах освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури та спорту, оздоровлення та відпочинку, судовій та правоохоронній сферах;
- 8.** координацію та контроль за діяльністю закладів допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми;
- 9.** заходи щодо:
- комплексного аналізу стану попередження, виявлення та розкриття злочинів торгівлі людьми;
 - попередження, виявлення та розкриття злочинів торгівлі людьми, у тому числі тих, що мають характер транснаціональної організованої злочинності;
 - розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування і суду, ухиляються від виконання кримінального покарання за вчинення злочинів торгівлі людьми;
- 10.** заходи:
- прикордонного контролю, спрямовані на попередження і виявлення фактів торгівлі людьми, у тому числі з використанням транспортних засобів, що експлуатуються комерційними перевізниками;
 - системного та комплексного характеру щодо удосконалення безпеки і контролю паспортних та інших документів, що дають право виїзду з України та в'їзду в Україну;
 - щодо своєчасного оформлення документів на право перебування в Україні або повернення в Україну;
 - щодо репатріації іноземців та осіб без громадянства, які постраждали від торгівлі людьми;
 - щодо примусового видворення з України іноземців та осіб без громадянства, які порушили законодавство про протидію торгівлі людьми.

Перелік центральних органів виконавчої влади, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, їх повноваження

та порядок діяльності, а також центральний орган виконавчої влади, який встановлюватиме статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, визначаються відповідно до частини першої цієї статті згідно з Конституцією України та Законом України «Про центральні органи виконавчої влади».

**Стаття 8.
Загальні повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері протидії торгівлі людьми**

Місцеві державні адміністрації відповідно до визначених в установленому порядку повноважень у сфері протидії торгівлі людьми:

- забезпечують проведення соціальної роботи та надання соціальних послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми;
- організують проведення інформаційних кампаній, у тому числі з використанням засобів масової інформації;
- забезпечують створення і підтримку «гарячих ліній», пунктів консультування та розповсюдження інформаційно-просвітницьких матеріалів з питань попередження торгівлі людьми;
- співпрацюють з об'єднаннями громадян з питань попередження торгівлі людьми;
- відповідно до визначеної Кабінетом Міністрів України процедури беруть участь у роботі щодо встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми;
- забезпечують впровадження та функціонування Національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми;
- реалізують заходи, що сприяють викоріненню передумов торгівлі людьми, зокрема щодо попередження насильства в сім'ї та дискримінації за ознакою статі;
- вживають заходів для підвищення рівня обізнаності серед батьків та осіб, які їх замінюють, щодо протидії торгівлі дітьми та осіб, які постійно контактують з дітьми у сферах освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури та спорту, оздоровлення та відпочинку, судовій та правоохоронній сферах.

РОЗДІЛ III ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Попередження торгівлі людьми здійснюється за такими напрямками:

- вивчення ситуації;
- підвищення рівня обізнаності;
- зниження рівня вразливості населення;
- подолання попиту шляхом реалізації організаційних, дослідницьких, інформаційних, освітніх, правових, соціально-економічних та інших заходів.

До завдань у сфері попередження торгівлі людьми належать:

- дослідження стану, причин і передумов поширення явища торгівлі людьми;
- підвищення рівня обізнаності населення про причини та наслідки торгівлі людьми шляхом проведення інформаційних кампаній протидії торгівлі людьми серед населення, у тому числі серед дітей;
- забезпечення регулювання процесів зовнішньої та внутрішньої трудової міграції тощо.

РОЗДІЛ IV БОРОТЬБА З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ

Боротьба з торгівлею людьми є невід'ємною складовою частиною діяльності органів Національної поліції по боротьбі із злочинністю, які, зокрема, здійснюють заходи щодо виявлення злочинів торгівлі людьми, осіб, які постраждали від торгівлі людьми, встановлення осіб – торгівців людьми та притягнення їх до відповідальності шляхом реалізації організаційних, оперативно-розшукових, адміністративно-правових, процесуальних, аналітично-дослідницьких, інформаційних та інших заходів.

Стаття 9.
Попередження торгівлі людьми

Стаття 10.
Завдання у сфері попередження торгівлі людьми

Стаття 11.
Боротьба з торгівлею людьми

Стаття 12.
Завдання у сфері боротьби з торгівлею людьми

- До завдань у сфері боротьби з торгівлею людьми належать:
- виявлення причин та передумов, що сприяють торгівлі людьми, та вжиття заходів щодо їх усунення;
 - забезпечення безпеки осіб, які визнані потерпілими від торгівлі людьми, свідків та інших осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві у справах щодо торгівлі людьми;
 - виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми;
 - притягнення до відповідальності, у тому числі кримінальної, осіб, причетних до торгівлі людьми;
 - забезпечення відновлення прав постраждалих від торгівлі людьми;
 - інформування суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, та громадськості щодо результатів діяльності у сфері боротьби з торгівлею людьми.

**РОЗДІЛ V
НАДАННЯ ДОПОМОГИ ТА ЗАХИСТУ ОСОБАМ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ**

Стаття 13.
Національний механізм взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми

1. З метою ефективної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, та їх захисту створюється Національний механізм взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми.
2. Реалізація Національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, включає встановлення потреб особи, яка постраждала від торгівлі людьми, та пошук органів чи закладів, що можуть їх задовольнити. Суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, з метою ефективного надання допомоги та захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми, враховують вік, стан здоров'я, стать і спеціальні потреби таких осіб.
3. Суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, взаємодіють між собою у процесі протидії торгівлі людьми в рамках реалізації Національного меха-

нізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, та співпрацюють з громадськими об'єднаннями, регіональними та міжнародними організаціями.

4. Основні засади Національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми:

- взаємне інформування з дотриманням принципу конфіденційності про злочини торгівлі людьми, передумови та причини торгівлі людьми, методи, що використовують торговці людьми, необхідну допомогу особам, які постраждали від торгівлі людьми;
- спільна розробка програм, планів протидії торгівлі людьми;
- спільна організація заходів з протидії торгівлі людьми;
- обмін передовим досвідом діяльності у сфері протидії торгівлі людьми.

1. Особа, яка вважає себе постраждалою від торгівлі людьми, має право звернутися до місцевої державної адміністрації із заявою про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, та до органів Національної поліції щодо захисту прав і свобод.

2. Особа, яка звернулася для встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, має право до прийняття рішення про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, на забезпечення особистої безпеки, поваги, а також на безоплатне одержання:

- інформації щодо своїх прав та можливостей, викладеної мовою, якою володіє така особа;
- медичної, психологічної, правової та іншої допомоги незалежно від місця проживання;
- тимчасового розміщення у закладах допомоги для осіб, які постраждали від торгівлі людьми.

Стаття 14.

Права особи, яка звернулася для встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми

3. Іноземець або особа без громадянства, яка звернулася для встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми на території України, крім передбачених частиною другою цієї статті прав, до прийняття рішення про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, має також право на:
 - безоплатне отримання послуг перекладача;
 - тимчасове перебування в Україні в порядку, встановленому законодавством.
4. Іноземець або особа без громадянства, яка звернулася для встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми на території України, отримує довідку, яка підтверджує факт звернення за встановленням такого статусу і відкриття відповідної процедури та є підставою для реєстрації в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері реєстрації фізичних осіб.
5. Забороняється утримування особи, яка звернулася для встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, в установах тимчасового тримання, крім обумовлених законом випадків, та видворення її за межі України до встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

**Стаття 15.
Процедура
встановлення
статусу особи,
яка постраждала
від торгівлі
людьми**

1. Процедура встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, визначається Кабінетом Міністрів України.
2. Обов'язковою складовою процедури встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, є проведення місцевою державною адміністрацією співбесіди з особою, щодо якої розглядається питання про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, із заповненням опитувальника щодо встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми. У разі неможливості проведення співбесіди з особою

через її хронічне психічне захворювання, тимчасовий розлад психічної діяльності, недоумство або інший хворобливий психічний стан чи малолітство процедура встановлення статусу такої особи проводиться на підставі інших даних.

3. Загальний строк проведення процедури встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, не може перевищувати місячний строк з дня проведення співбесіди з особою у місцевій державній адміністрації.
 4. У разі прийняття рішення про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, їй видається довідка. У разі відмови у встановленні статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, заявник має право оскаржити таке рішення у судовому порядку.
 5. Статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, встановлюється на строк до двох років. Строк дії статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, може бути продовжено за обґрунтованим поданням місцевої державної адміністрації не більш як на один рік.
 6. Для позбавлення особи, яка постраждала від торгівлі людьми, відповідного статусу необхідно з'ясувати, що рішення про встановлення або продовження строку дії статусу спиралося на подані завідомо неправдиві відомості або недійсні документи, що мали істотне значення для прийняття рішення. Особи, які подали такі відомості або документи, можуть бути притягнені до відповідальності згідно із законодавством.
 7. Втрата статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, настає у разі закінчення строку дії статусу, на який його було встановлено або продовжено відповідно до частини п'ятої цієї статті.
1. Особа, якій встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, має право на забезпечення особистої безпеки, поваги, а також на безоплатне одержання:

Стаття 16.

Права особи, яка постраждала від торгівлі людьми

- інформації щодо своїх прав та можливостей, викладеної мовою, якою володіє така особа;
 - медичної, психологічної, соціальної, правової та іншої необхідної допомоги;
 - тимчасового розміщення, за бажанням постраждалої особи та у разі відсутності житла, в закладах допомоги для осіб, які постраждали від торгівлі людьми, на строк до трьох місяців, який у разі необхідності може бути продовжено за рішенням місцевої державної адміністрації, зокрема у зв'язку з участю особи в якості постраждалого або свідка у кримінальному процесі;
 - відшкодування моральної та матеріальної шкоди за рахунок осіб, які її заподіяли, у порядку, встановленому Цивільним кодексом України;
 - одноразової матеріальної допомоги у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
 - допомоги у працевлаштуванні, реалізації права на освіту та професійну підготовку.
- 2.** Іноземець та особа без громадянства, якій встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми на території України, крім передбачених частиною першою цієї статті прав, має також право на:
- безоплатне отримання послуг перекладача;
 - тимчасове перебування в Україні строком до трьох місяців, який може бути продовжено у разі необхідності, зокрема у зв'язку з їхньою участю в якості постраждалих або свідків у кримінальному процесі;
 - постійне проживання на території України в порядку, встановленому законодавством.
- 3.** Довідка про статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, є підставою для реєстрації в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері реєстрації фізичних осіб.

4. Якщо у суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, існують обґрунтовані підстави вважати, що життю, фізичному чи психічному здоров'ю або свободі та недоторканності особи, яка постраждала від торгівлі людьми та є іноземцем або особою без громадянства, загрожуватиме небезпека у разі повернення її в країну походження після завершення строку її перебування в Україні, в установленому порядку цій особі може бути продовжено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, що є підставою для одержання дозволу на перебування на території України до припинення таких обставин.
5. Особа, якій надано право на перебування в Україні відповідно до частини четвертої цієї статті та яка безперервно проживала на території України протягом трьох років з дня встановлення їй статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, має право на отримання дозволу на імміграцію в порядку, встановленому законодавством.
6. Надання допомоги особі, яка постраждала від торгівлі людьми, не залежить від:
 - звернення такої особи до правоохоронних органів та її участі у кримінальному процесі;
 - наявності у такої особи документа, що посвідчує особу.

1. З метою забезпечення реалізації прав, передбачених цим Законом, особи, які постраждали від торгівлі людьми, можуть бути направлені до одного з діючої мережі центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг).
2. З метою надання допомоги дітям, які постраждали від торгівлі дітьми, вони можуть влаштовуватися до центрів соціально-психологічної реабілітації дітей та притулків для дітей з метою надання психологічної допомоги та забезпечення реабілітації у порядку, встановленому законодавством.

Стаття 17.

Заклади допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми

3. Умови перебування та надання послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми, діючою мережею центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), центрів соціально-психологічної реабілітації дітей та притулків для дітей регулюються положеннями про зазначені заклади.

**Стаття 18.
Повернення в
Україну громадян
України, які
постраждали від
торгівлі людьми**

Дипломатичні представництва та консульські установи України у разі необхідності забезпечують громадян України відповідними документами для повернення в Україну, надають необхідну консультаційну і правову допомогу та вживають необхідних заходів щодо їх повернення в Україну. У разі відсутності у громадян України, які постраждали від торгівлі людьми, коштів для повернення в Україну дипломатичні представництва та консульські установи України сприяють поверненню їх в Україну.

**Стаття 19.
Репатріація іноземців та осіб без громадянства, які постраждали від торгівлі людьми**

1. Після проходження курсу реабілітації відповідно до положень цього Закону іноземець або особа без громадянства може бути репатрійована в порядку, встановленому законодавством.
2. У разі необхідності центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері реєстрації фізичних осіб, надсилає запит до країни походження такої особи на підтвердження громадянства цієї особи або її права постійного проживання на її території на час в'їзду на територію України.
3. У разі необхідності центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері реєстрації фізичних осіб, із залученням інших суб'єктів у сфері протидії торгівлі людьми, а також неурядових і міжнародних організацій надає іноземцю або особі без громадянства, яку репатрійовано, контактну інформацію про установи, які їм можуть допомогти в країні, до якої їх репатрійовано, у тому числі правоохоронні органи, неурядові організації, юридичні установи та заклади соціального захисту.

РОЗДІЛ VI ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ДІТЬМИ

Крім основних принципів протидії торгівлі людьми, передбачених статтею 3 цього Закону, протидія торгівлі дітьми базується на таких спеціальних принципах:

- дотримання прав дитини;
- повага до думки дитини, яка постраждала від торгівлі дітьми, стосовно заходів, які до неї застосовуються, з урахуванням її віку, стану здоров'я, інтелектуального і фізичного розвитку та інтересів;
- роз'яснення дитині, яка постраждала від торгівлі дітьми, у зрозумілій для неї формі її прав та обов'язків;
- забезпечення конфіденційності інформації про особу дитини та відомостей, які дозволили б установити дитині статус як такої, яка постраждала від торгівлі дітьми.

1. Суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, в межах своїх повноважень вживають необхідних соціальних, правових, психолого-педагогічних та інших заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин і передумов, що сприяють торгівлі дітьми.
2. Суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, в межах своїх повноважень вживають заходів щодо виявлення дітей, які постраждали від торгівлі дітьми, та проводять профілактичну роботу з ними та їхніми батьками або особами, які їх замінюють.
3. Суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, в межах своїх повноважень розробляють та впроваджують у навчальних закладах навчальні та виховні програми з протидії торгівлі дітьми.
4. Суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, в межах своїх повноважень вживають заходів для підвищення рівня обізнаності щодо протидії торгівлі дітьми серед батьків та осіб, що їх замінюють, та осіб, які постійно контактують з дітьми у сферах освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури та спорту, оздоровлення та відпочинку, судовій та правоохоронній сферах.

**Стаття 20.
Спеціальні
принципи
протидії торгівлі
дітьми**

**Стаття 21.
Попередження
торгівлі дітьми**

**Стаття 22.
Інформування
про дітей, які
постраждали від
торгівлі дітьми**

Особа, якій стало відомо про дитину, яка страждає/постраждала від торгівлі дітьми, зобов'язана невідкладно та із забезпеченням конфіденційності повідомити про це місцеву державну адміністрацію, органи місцевого самоврядування, органи Національної поліції або органи прокуратури.

У разі існування підозри щодо причетності батьків дитини або осіб, які їх замінюють, до торгівлі дітьми особи, які постійно контактують з дітьми у сферах освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури та спорту, оздоровлення та відпочинку, судовій та правоохоронній сферах, у порядку, встановленому законодавством, інформують про це органи Національної поліції або органи прокуратури.

**Стаття 23.
Надання допо-
моги дітям, які
постраждали від
торгівлі дітьми**

1. Держава надає допомогу дитині з моменту, коли з'явилися підстави вважати, що вона постраждала від торгівлі дітьми, і до повного завершення реабілітації дитини.
2. Після отримання інформації про дитину, яка постраждала від торгівлі дітьми, місцева державна адміністрація, на території якої виявлено дитину, невідкладно встановлює особу дитини, здійснює оцінку обставин та приймає план першочергових заходів допомоги дитині на період до вирішення питання щодо встановлення дитині статусу особи, яка постраждала від торгівлі дітьми.
3. У разі якщо дитина, яка постраждала від торгівлі дітьми, має статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, місцева державна адміністрація невідкладно вирішує питання влаштування дитини.
4. Центри соціально-психологічної реабілітації дітей, притулки для дітей із залученням закладів освіти, охорони здоров'я здійснюють розробку та впровадження індивідуальної програми допомоги дитині, яка постраждала від торгівлі дітьми.
5. Суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, в межах своїх повноважень забезпечують реалізацію прав дітей, які постраждали від торгівлі дітьми.

1. У разі виявлення в Україні дитини, яка постраждала від торгівлі дітьми та є іноземцем чи особою без громадянства, в установленому порядку приймається одне з таких рішень:
 - повернення дитини до країни походження;
 - залишення дитини в Україні.
2. Дитина, яка постраждала від торгівлі дітьми, підлягає поверненню до країни походження за умови, якщо батьки або особи, які їх замінюють, або установа у справах захисту дітей країни походження дитини погодилися і мають можливість взяти на себе відповідальність за дитину і надати їй належну допомогу та захист.
3. Дитина, яка постраждала від торгівлі дітьми, підлягає залишенню в Україні у разі неможливості її повернення до країни походження та за наявності умов для інтеграції дитини в Україні в частині забезпечення її права на охорону здоров'я, освіту, соціальний захист. При вирішенні питання про повернення або залишення дитини слід враховувати думку дитини, беручи до уваги вік, фізичний, інтелектуальний розвиток та інтереси дитини.
4. Дитина, яка постраждала від торгівлі дітьми, не повертається до країни походження, якщо є ознаки того, що таке повернення ставить під загрозу її безпеку та не відповідає її найкращим інтересам.

Стаття 24.

Повернення або залишення дитини, яка постраждала від торгівлі дітьми

РОЗДІЛ VII КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ ЗАКОНІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Верховна Рада України здійснює парламентський контроль у сфері протидії торгівлі людьми в межах, визначених Конституцією України.

Інші органи державної влади здійснюють контроль у сфері протидії торгівлі людьми у межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією та законами України.

Стаття 25.

Контроль у сфері протидії торгівлі людьми

Стаття 26.
Громадський контроль за виконанням законів у сфері протидії торгівлі людьми

1. Громадський контроль за виконанням законів у сфері протидії торгівлі людьми здійснюється за такими напрямками:
 - відповідність діяльності суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, цьому Закону та іншим законам;
 - додержання міжнародних зобов'язань України у сфері протидії торгівлі людьми;
 - забезпечення невідворотності покарання за злочини торгівлі людьми.
2. Громадські організації, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни під час здійснення контролю у сфері протидії торгівлі людьми мають право:
 - надавати інформацію щодо порушення законодавства у сфері протидії торгівлі людьми та про виявлені факти торгівлі людьми і захисту осіб, які постраждали від торгівлі людьми;
 - здійснювати моніторинг стану протидії торгівлі людьми та захисту осіб, які постраждали від торгівлі людьми;
 - співпрацювати із суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми;
 - інформувати населення з питань протидії торгівлі людьми.

Стаття 27.
Виключена

**РОЗДІЛ VIII
МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ПРОТИДІЇ
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ**

Стаття 28.
Міжнародне співробітництво у сфері протидії торгівлі людьми

1. Україна бере участь у міжнародному співробітництві у сфері протидії торгівлі людьми на державному, регіональному та місцевому рівнях.
2. Суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, мають право укладати договори про співробіт-

ництво, встановлювати прямі зв'язки з відповідними органами іноземних держав, міжнародними організаціями згідно із законодавством України.

3. Держава підтримує та стимулює міжнародне співробітництво у сфері протидії торгівлі людьми.
4. Міжнародні організації можуть згідно з установленими процедурами залучатися до розробки та реалізації в Україні спільних програм з питань протидії торгівлі людьми.

РОЗДІЛ ІХ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Особи, винні у порушенні законодавства у сфері протидії торгівлі людьми, несуть відповідальність згідно із законом.

Стаття 29.
Відповідальність за порушення законодавства у сфері протидії торгівлі людьми

РОЗДІЛ Х ФІНАНСУВАННЯ ТА ДЖЕРЕЛА ПОКРИТТЯ ВИТРАТ НА ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ПРОТИДІЮ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Протидія торгівлі людьми, а також надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми включають низку заходів, фінансування яких здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, професійних спілок і фондів, добровільних внесків юридичних та фізичних осіб, інших джерел.

Стаття 30.
Фінансування заходів, спрямованих на протидію торгівлі людьми

Перелік заходів із протидії торгівлі людьми визначається Державною цільовою програмою протидії торгівлі людьми.

РОЗДІЛ ХІ ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. **Отчет о торговле людьми 2018 г.** / Кари Джонстон, Управление по мониторингу и борьбе с торговлей людьми в государственном департаменте США.
2. **Активізація зусиль на місцевому рівні у боротьбі з торгівлею людьми: збірка рекомендацій для муніципалітетів** / Анніна Йокінен, Ліліана Соррентіно, Стана Буховська, Вінета Полатсиде. Рада держав Балтійського моря, Міністерство внутрішніх справ Латвійської Республіки, грудень 2015 р.
3. **Рекомендовані принципи та настанови щодо прав людини та торгівлі людьми:** коментар (Принцип 1, 49–74) / УВКПЛ ООН, 2010. Див. також: Рекомендації Конференції з покращення надання допомоги жертвам торгівлі людьми у регіоні Балтійського моря, 2.
4. **Рекомендовані принципи та настанови щодо прав людини та торгівлі людьми:** коментар (Принцип 8, 141–151) / УВКПЛ ООН, 2010. Див. також: Рекомендації Конференції з покращення надання допомоги жертвам торгівлі людьми у регіоні Балтійського моря, 2. Серія Європейських договорів (197), Стаття 12(6), Директива 2011/36/EU, Розділ 18, Стаття 11(3).
5. **Рекомендовані принципи та настанови щодо прав людини та торгівлі людьми** (Настанови 2 та 11) / УВКПЛ ООН, 2010.
6. **Деякі питання адміністрування надання місцевими державними адміністраціями і територіальними громадами соціальної підтримки у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей:** наказ Міністерства соціальної політики України від 30 грудня 2020 р. № 868.
7. **Ініціатива захисту прав та представлення інтересів місцевого самоврядування в Україні** / практичний посібник з питань формування спроможних територіальних громад / Проект «Діалог» (USAID).
8. **Україна як країна призначення для торгівлі людьми:** матеріали для використання працівниками прикордонної служби, правоохоронних органів та суддями з питань протидії злочинам за статтею 149 КК України / МОМ. Київ, 2012.

9. **Посібник для співробітників прикордонної служби України з питань виявлення та припинення злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми** / МОМ. Київ, 2011.
10. **Надання соціальних послуг різним групам осіб, які постраждали від торгівлі людьми: методичні рекомендації** / ОБСЄ. Київ, 2012.
11. **Социальная работа по предупреждению торговли людьми и оказанию помощи потерпевшим: учебно-практическое пособие** / МЖПЦ «Ла Страда – Украина». Киев, 2001.
12. **Протидія торгівлі людьми в Україні: навчально-методичний посібник до спецкурсу** / автори-упорядники: Е. Мручковська, Н. Пахом'юк, О. Кочерга; за заг. ред. К. Левківського та ін. Київ : ВАІТЕ, 2017. 88 с.
13. **Рекомендації з надання послуг в галузі репродуктивного і сексуального здоров'я в Україні жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми: лікування ІПСШ / ІРС, 2005.**
14. **Довідник з реабілітації та реінтеграції дітей, постраждалих від торгівлі людьми, та проведення наради з випадку (кейс-конференції)** / укладачі: А.М. Ігнат'єва, О.В. Кальбус, Е.М. Мручковська. Київ–Чернівці : Книги-XXI, 2010.
15. **Інформаційний проект громадської організації «Європа без бар'єрів»** / путівник «Подорожуй відповідально: працевлаштування в ЄС» // <https://travel.europewb.org.ua/seriya-putivnykiv-podorozhuj-vidpovidalno/>
16. **Інформаційний проект громадської організації «Європа без бар'єрів»** / путівник «Подорожуй відповідально: навчання в ЄС» <https://travel.europewb.org.ua/seriya-putivnykiv-podorozhuj-vidpovidalno/>
17. **Інформаційний проект громадської організації «Європа без бар'єрів»** / путівник «Подорожуй відповідально: туризм та інші види поїздок до ЄС» <https://travel.europewb.org.ua/seriya-putivnykiv-podorozhuj-vidpovidalno/>

Для записів

Для записів

Слідкуй за ОБСЄ

Україна, 01034, Київ
вул. Стрілецька, 16
www.osce.org/ukraine

Організація з безпеки та співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні